

ALEVİ - BEKTAŞİ KÜLTÜR ENSTİTÜSÜ

ALEVITISCH-BEKTASCHITISCHES KULTURINSTITUT E.V.
ALEVİ BEKTAŞİ KÜLTÜR ENSTİTÜSÜ

Alevi Bektaşîlerin Sorunları ve Çözüm Önerileri

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	7
I.BÖLÜM	
ENSTİTÜMÜZ ÇALIŞMALARI ve RAPORUN HAZIRLANMA SÜRECİ	11
A. ALEVİ BEKTAŞİ KÜLTÜR ENSTİTÜSÜ'NÜN ÇALIŞMALARI	
1. Alevi-Bektaşî Düşüncesinin Kaynağına Yönelik Çalışmalar	11
2. Alan Araştırmaları ve Derleme Çalışmaları	12
3. Kültür Varlıklarının Yaşatılması Çalışmaları	12
B. RAPORUN YAZILMASININ GEREKÇESİ	13
C. RAPORUN GERÇEKLEŞTİRİLME SÜRECİ	14
II. BÖLÜM	
SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ	17
A. GÜVEN EKSİKLİĞİ VE DİYALOG SORUNU	
1. Alevi-Bektaşîlerin Sorunları Sadece Alevilerin Sorunları Değildir.	17

2. Alevi-Bektaşî Kimliğini Yaşama Sorunu.	18
3. Ülkemizdeki Alevi-Bektaşîliğin Şiilikle Karıştırılması Sorunu	20
4. Kamusal Alanda Ayrımcılık, Ötekileştirme ve Tasfiye Eylemleriyle Karşılaşmak.	21
5. Alevi-Bektaşî Kimliğine Yeterli Saygının Gösterilmemesi ve Sünnileştirilme (Dönüştürülme) Politikasının İzlenmesi Sorunu.	24
6. Devletin Alternatif Alevilikler Yaratmak Çabası.	27
7. Alevi-Bektaşî Kurumlarının Toplumun Diğer Katmanları, Sivil Toplum Kuruluşları İle İletişim, İşbirliği ve Bütünleşme Çabalarının Eksikliği.	29
8. Alevi-Bektaşî Sivil Toplum Örgütlerinin Kurumsal Yapı Eksiklikleri.	30
9. Siyasiler ve Medya Tarafından Alevi-Bektaşîlere Yönelik Kullanılan Dilin Ötekileştirici, İma Edici, İğneleyici ve Kimi Zaman Alaycı Olması Sorunu.	32
10. Alevi-Bektaşîlerin Karşılaştığı Toplumsal Haksızlık Durumlarında Empati ve Duyarlılık Gösterilmemesi.	33
11. Medyanın Tarafsız Davranmaması Sorunu.	34
12. İzlenen Eğitim Politikasının Alevi-Bektaşîlerde Yarattığı Rahatsızlık Sorunu.	37
13. Can Güvenliği Sorunu.	37

B. ANAYASANIN GEREĞİ GİBİ UYGULANMAMASI, EKSİKLİKLERİ VE YASALARIN ANAYASA İLE ÇELİŞKİLERİNİN DOĞURDUĞU SONUÇLAR	39
1. Anayasadaki, “Eşitlik” İlkesinin Yasalarla “Haklarda Eşitliği” Sağlayacak Şekilde Yeterince Vurgulanmamış Olması Sorunu.	39
2. Anayasanın 24. ve 14. Maddelerindeki Bazı Kavramların Soyut Olması Sorunu.	39
3. Diyanet İşleri Başkanlığı’nın Kuruluşu ve Yönetilmesi Hakkındaki Kanunun, Anayasanın 10. ve 24. Maddeleri ile Çelişmesi, Bu Maddelere Aykırı Hükümler İçermesi Sorunu.	42
4. Diyanet İşleri Başkanlığı’nı Düzenleyen Anayasanın 136. Maddesinin 10. ve 24. Maddeleri ile Çelişerek Kurumun Siyasetten Bağımsız Olmasına Engel Teşkil Etmesi Sorunu.	42
5. Diyanet İşleri Başkanlığı’nın Kuruluş ve Görevleri Hakkında 633 Sayılı Kanunun Eşitsizliğe Yol Açması, Özerk Olamaması Sorunu.	44
C. DİYANETİN YENİDEN YAPILANMASI SORUNU VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ	46

D. DİN VE İNANÇ EĞİTİMİ SORUNU	53
1. “Din Kùltürü ve Ahlak” Dersinin İçeriğı Sorunu.	53
2. “Din Kùltürü “Dersinin Zorunlu Olması Sorunu.	54
3. Din Kùltürüne İlişkin Dersin Zorunlu Olması Durumunda, Bu Dersin Nasıl Verilmesi Gerektiğı Sorunu.	57
4. “Din Kùltürü ve Ahlak” Dersinin Adının “Din ve İnanç Kùltürü” Olarak Değıştirilmesi Sorunu.	58
5. Din ve İnanç Kùltürü Dersinin Müfredatta Yer Alma Şekli Sorunu.	58
6. Ders İçeriklerinin Kimler Tarafından Oluşturulacağı Sorunu	59
7. Dersin İşlenmesi, Dersi Verecek Öğretmenlerin Yetiştirilmesi Sorunu.	60
E. CEMEVLERİNİN STATÜSÜ	62
1. Cemevlerinin İbadethane Sayılmaması Sorunu.	62
2. Cemevi-Cami Problematiğı.	62
3. Cemevlerinin Mimari Açıdan Kontrolsüz İnşa Edilmesi Sorunu.	63
4. İnanç Önderlerinin ve Hizmet Sahiplerinin Eğitimi ve İnanç Hizmetlerinin Yürütülmesinin Sisteme Bağlanması Sorunu.	64
5. Cemevlerinin Masraflarının Karşılanması Sorunu.	65

F. ALEVİ-BEKTAŞİLİĞE İLİŞKİN EKSİK VE YANLIŞ BİLGİLENDİRMELER	68
1. Alevi-Bektaşî Kültürüne İlişkin Bilgi Eksikliği Sorunu	68
2. Sünnilerin Alevilere İlişkin Bilgi Eksikliğinin Giderilmesi ve Yanlış Önyargılardan Arındırılması Sorunu.	71
3. Alevilerin Sünnilere İlişkin Bilgi Eksikliğinin Giderilmesi ve Yanlış Önyargılardan Arındırılması Sorunu.	72
4. Medya Yoluyla Alevi-Bektaşîlere İlişkin Yanlış veya Eksik Bilgilendirmenin Önüne Geçilmesi Sorunu.	72
G. ALEVİ-BEKTAŞİ VAKIFLARININ STATÜSÜ	74
1. Alevi-Bektaşî Vakıflarına İlişkin Sahiplenme Sorunu.	74
2. Vakıflar Genel Müdürlüğüne Kayıtlı Emlakın Hukuki Statüsünün Belirlenmesi Sorunu.	75
3. Vakıflar Genel Müdürlüğü Kontrolündeki Alevi-Bektaşî Vakıflarının Amacı Doğrultusunda Restorasyonunun Yapılması ve Tekrar Kullanımının Sağlanması Sorunu.	75
4. Türkiye Sınırları Dışındaki Alevi-Bektaşî Kültür Varlıklarının Korunması Sorunu.	77

III. BÖLÜM	78
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	78
IV.BÖLÜM	80
EKLER	80
EK. 1. 21,22,23 Şubat 2014, Ankara Çalıştay Katılımcı Listesi	80
EK. 2. 2 Mayıs 2014 Almanya Köln Çalıştay Katılımcı Listesi	84
EK.3 Avusturya Örneği'nde Din Eğitimi ve Din Hizmetlerine İlişkin Bilgi	86
Hazırlayan: Avusturya Alevi İslam Toplumu Eğitim Birimi	
EK.4 Almanya'da Din Eğitimi Hazırlayan: Metin Özşınmaz (Eğitimci)	88
EK.5 Almanya'da Alevilik Derslerinin Yasal Dayanağı ve Geçmişe Bakış. Hazırlayanlar: Hasan Gazi Öğütçü (AABF Baden Württemberg Eyaleti bir önceki Eğitim Sorumlusu)	
İsmail Kaplan, (AABF bir önceki Eğitim Sorumlusu)	93
V. BÖLÜM	100
KAYNAKÇA	100

ÖNSÖZ

Bu çalışma, büyük bir özveri ve emek ürünüdür. Kıymetli zamanlarını, emeklerini esirgemeyerek bizlerle bilgi, deneyim ve görüşlerini paylaşan, çalışmanın her aşamasında emeği geçen katılımcıların tümüne, görüşlerini aldığımız dedelerimize, babalarımıza, hizmet erenlerine, Alevi-Bektaşî kurum ve kuruluşlarına, vakıflarına, sivil toplum örgütlerine, düşüncelerini bizlerle paylaşan değerli bilim insanlarına, araştırmacılara, yazarlara, hukukçulara ve organize emeği geçen her yaştan canlarımıza yürekten teşekkür ederim.

Çalışmanın başından sonuna dek her aşamasında emeklerini, zamanlarını esirgmeden tamamen gönüllülük esasına bağlı olarak çalışan bilim kurulumuzun değerli üyeleri Prof. Dr. Belkıs Menemencioğlu Temren, Prof. Dr. Alemdar Yalçın, Prof. Dr. Hasan Onat, Doç. Dr. Ali Yaman'a, danışma kurulumuzun değerli üyeleri Av. Kamil Ateşoğulları ve Av. Turan Karakaş'a şükranlarımı sunarım.

Bu çalışmayla, Alevi-Bektaşîlerin sorunlarını ana başlıklar altında toplamaya ve bu sorunlara Alevi-Bektaşîlerin geliştirdikleri çözüm önerilerini dile getirmeye çalıştık. Elinizdeki bu kitapçığın sorunların çözümle-
nebilmesi için yararlı olması ümidiyle kamuoyuna saygıyla sunulur.

Alevi Bektaşî Kültür Enstitüsü Yönetim Kurulu Adına,

Gülizar Cengiz

Aralık, 2014

GİRİŞ

Alevi Bektaşî inancı, merkezine insanı alan ve insanın bedensel, ruhsal ve zihinsel olarak niteliklerini geliştirmeyi amaç edinen bir İslam yorumudur. Alevi Bektaşî inancının temel kavramlarına girdiğimiz zaman yaratılışın özünün insan olduğunu, yaratıcıya duyulan sevginin her şeyin üstünde tutulduğunu görürüz. Her şey yaratılış, yaratıcı ve insanı temel olarak açıklamakta ve bütün detay düşünceler bu üçlü üzerinde odaklanmaktadır. İnancın bu temel kavramlarının analizinin yapılması, bizi batıda aydınlanma çağı sürecindeki hümanist düşüncelere kadar götürmektedir. Batı aydınlanmasından yaklaşık 300 yıl kadar önce Horasan'da geliştirilen İslam düşüncesi içindeki insan sevgisinin bütün canlılığı ile yaşaması son derece dikkat çekicidir.

Alevi Bektaşî inancı bu düşünceleri Anadolu'ya taşıyan, burada olgunlaşmasını sağlayarak 13. yüzyılda Anadolu aydınlanmasını hazırlayan geleneğin günümüzdeki devamıdır. Anadolu'nun yedi yüzyıl içinde geçirdiği sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel büyük çalkantılara rağmen halen Anadolu kırsalında bu düşünceler bütün canlılığı ile yaşamakta ve evrensel bir değer olarak insanlığın dikkatlerine sunulmayı beklemektedir.

Ahmet Yesevi, Hacı Bektaş Veli, Mevlana, Yunus Emre, Pir Sultan Abdal, Şah Hatayi ve daha birçok Horasan ve Rum Erenleri Anadolu'da sevginin, barışın ve kardeşliğin hamurunu yoğurmuşlar, Asya, Avrupa, Kuzey Afrika'da bu ışık, yüzyıllardır aydınlatma görevini sürdürmüştür. Bu düşünce öncelikle insanın kendisini tanımasını, eksikliklerini gidererek kendisini arıtmasını ve olgunlaşmasını esas almaktadır. Bu süreçle, insan-ı kamil olmuş bireyler yetiştirilerek, toplumu kamil (erdemli insanlardan olu-

şan bir toplum) oluşturmak amacıdadır. Bu yüzdendir ki *“Okunacak en büyük kitap insandır”* ilkesi ile hareket edilir. İnsan da bütün bireysel ve sosyal statülerinden cinsiyetinden arınmış bir can olarak algılanır. Canlar eşittir. Din, dil, ırk ve cinsiyet farkı gözetmeksizin bütün insanlara saygı ve sevgi esas alınır. Hatta yaratılmış her şey, yaratıcısı yüzünden sevilir ve saygı duyulur.

Batı aydınlanmasının da kaynağını oluşturan bu düşüncelere günümüzde hem ülkemizin hem de bütün insanlığın ihtiyacı vardır. Tarihin derinliklerinden gelen bu güzellikleri yaşatmamız ve bütün insanlığa yaygınlaştırmamız gerekir.

Bilimsel doğrular çerçevesinde ve ön yargılardan arınmış bir şekilde kaynağından araştırılması ve anlaşılması halinde bir sorun gibi gösterilen Alevi Bektaşî inancının aslında toplumumuzun vazgeçemeyeceği dinamiklerinden biri olduğu görülecektir. Bunun 13. - 16. yüzyıllardaki tarihsel kanıtları bütün canlılığı ile gözlerimizin önünde durmaktadır. Bu kültürü anlamak birlik ve beraberlik ruhunu güçlendirecek, kendimize duyduğumuz saygı ve özgüveni artıracaktır.

Geçmişte İslam dünyasının mezhep çatışmaları doğrultusunda yaşadığı hoşgörüsüzlük ortamından ders almaksızın, günümüzde de benzeri bir tablo ile karşı karşıya kaldığımızı unutmamak gerekir. Ne yazık özellikle bizim de içerisinde bulunduğumuz Ortadoğu’da telafi edilemeyecek insani maliyet oluşturan gelişmeler gündemdedir. Tarihten bugüne hoşgörü ve kardeşlik mesajları vermiş olan Alevi-Bektaşî erenlerinin evrensel mesajları büyük önem taşımaktadır.

I. BÖLÜM

ENSTİTÜMÜZ ÇALIŞMALARI ve RAPORUN HAZIRLANMA SÜRECİ

A. ALEVİ BEKTAŞİ KÜLTÜR ENSTİTÜSÜ'NÜN ÇALIŞMALARI

Almanya'da 1996 yılından bu yana hizmet vermekte olan, Alevi Bektaşî Kültür Enstitüsü'nün birinci temel amacı: hiçbir ön yargı ve değerlendirmenin etkisinde kalmaksızın Alevi-Bektaşî düşüncesinin kaynağından ve bilimsel doğrulara dayanarak anlaşılmasını sağlamaktır. Enstitümüz elde ettiği bilgi ve bulguların, başta bilim dünyası olmak üzere geniş bir kamuoyu tarafından paylaşılmasını temel amaçları arasında sayar. Bu amaçlarında başarıya ulaşmak için kendisine titiz bir çalışma programı yapmış, Türkiye'de ve Almanya'da hiçbir kurum ve kuruluştan yardım ve destek almaksızın kendi öz gücü ile çalışmalarını yürütmeye özen göstermiştir. Bu tarafsız, yalnızca bilimsel doğrulardan yana olan çizgisini bundan sonra da aynı titizlikte yürütmeye kararlıdır.

Enstitümüzün bünyesinde çalışan bilim adamlarının tamamı gönüllülük esasına göre çalışmaktadır. Çalışmalar aşağıdaki ana başlıklar şeklinde özetlenebilir.

1- Alevi ve Bektaşî Düşüncesinin Kaynağına Yönelik Çalışmalar

Kültürün devamlılık ilkesi göz önüne alınarak, Alevi – Bektaşî dünya görüşü ve inancına etki ve kaynaklık eden tarihsel verilerin de dikkate alınması gerekir. Bu nedenle, enstitümüzün çalışmaları arasında, araştırmacıların yararlanabileceği kaynaklara ulaşabilmelerini hedefleyerek zen-

gin bir kütüphane oluşturmak yer almaktadır. Bu kütüphanede yine Alevi Bektaşî düşüncesinin tarihine ait önemli ölçüde belge ve kaynak toplanarak tasnif edilmekte ve değerlendirilmektedir. Ortaya çıkan bulgular ise enstitümüzün çıkardığı Türkçe, Almanca, İngilizce, Arnavutça yayın yapan bilimsel dergimizde yayınlanmakta, düzenlediğimiz uluslararası bilimsel kongrelerde bilim dünyasına sunulmaktadır.

2- Alan Araştırmaları ve Derleme Çalışmaları

Enstitümüzün çalışmaları arasında alan araştırmalarının önemli bir payı vardır. Alan araştırması yöntem ve teknikleri kullanılarak yapılan bu çalışmalar gerek yaşayan kültür içinde Alevi-Bektaşîliğin durumu, sorunları ve çözüm önerileri üzerine alan bilgileri toplayıp değerlendirmekte, gerekse Anadolu ve Balkanlarda Alevi-Bektaşî düşüncesinin yoğun olarak yaşandığı bölgelerde, halktan toplanan sözlü tarih, maddi ve maddi olmayan kültür varlıklarının asıllarını ve belgelerini arşivlenmektedir. Bu bilgilerin de bir kısmı, enstitünün yayınladığı Alevilik Bektaşîlik Araştırmaları Dergisi'nde yayınlanmaktadır. Alevilik Bektaşîlik Araştırmaları dergisi yılda iki kez yayınlanmakta ve dünya çapında pek çok üniversiteye gönderilmekte ve bir çok araştırmacı tarafından atıfta bulunmaktadır.

Enstitümüzün bu raporuna kaynaklık eden bilgilerin bir kısmı ise 1996 yılından itibaren hemen hemen her yıl yapılan bilimsel toplantılar ve kültürel etkinliklerin deneyimlerinden beslenmektedir.

3- Kültür Varlıklarının Yaşatılması Çalışmaları

Bilimsel çalışmaların yanı sıra, merkezimizde uygulamalı olarak da etkinlikler gerçekleştirilmektedir. Bu etkinlikler, Alevi-Bektaşî kültürünü yaşatma ve gelecek kuşaklara aktarma çabasıdır. Bu amaçla her yıl

Anadolu ve Balkanlardan gelen halk ozanları, inanç önderleri, bilim adamları ve farklı inanç mensuplarının da katılımıyla “Hıdırellez” etkinlikleri coşkuyla yaşatılmaktadır. Nevruz sofraları, Hızır ve Muharrem matemi, Aşure gibi ritüelleri canlı tutarak genç kuşakların bu geleneklere katılımı sağlanmaktadır. Bu etkinliklerin pek çoğuna Alevi-Bektaşî inanç ve gele- neğinden gelenlerin yanı sıra Sünnî inanç ve geleneğinden gelenler, Al- manya’da yaşayan diğer inanç mensupları ve Hristiyanların da katılımıyla gerçekleştirilmesi geleneksellik kazanmıştır. Kültürümüzün sözü geçen özelliklerinin inanç, siyasal görüş ve etnik köken ayrımı olmaksızın insan- ların üzerinde yarattığı olağanüstü etki, raporumuzda yer alan görüşlerin oluşmasına önemli katkıda bulunmuştur.

B. RAPORUN YAZILMASININ GEREKÇESİ

Alevi Bektaşî Kültür Enstitüsü, yıllardır yaptığı bilimsel araştırma ve çalışmaların birikimi ile, bilgi bulanıklığı ve gereksiz tartışmaların orta- dan kaldırılmasını bir bilimsel sorumluluk olarak görmektedir. Bu raporun hazırlanmasının gerekçelerinin başında bütün bilim adamlarının üzerinde titizlikle durmaları gereken bir bilim etiğinin yattığını belirtmeliyiz. İnsani ve sosyal bilimlerin temel vazgeçilmez değeri olan bu etik anlayışa göre, sosyal ve insani bilimlerin amacı, insanların kendilerini ve birbirlerini daha iyi tanıyarak birbirleriyle anlaşmalarını sağlamaktır. İnsanların birbirleriyle kavga değil sevgi ve kardeşlik duygusu ile kucaklaşmalarına katkı sağlan- ması, insanların üzerinde uzlaşacakları taraflararası karşılıklı dayanışma ve yardımlaşmayı besleyen ortaklık alanlarının geliştirilmesi ve güçlen- dirilmesi bilim dünyasının vazgeçilmez temel etik değerleri arasında yer almaktadır.

Alevi Bektaşî Kültür Enstitüsü’nün böyle bir raporu hazırlamasının sebepleri arasında, Türkiye ve üzerinde yaşadığımız coğrafyada ortaya

çıkan gelişmeler de önemli bir rol oynamaktadır. Türkiye’de yeni bir anayasa çalışmasının yapılması, bu çalışmanın çağdaş demokratik değerler ve insan haklarına dayalı ve nitelikli bir anayasa olması düşüncesine katkıda bulunmaktadır. Yaşadığımız coğrafyada ortaya çıkan ve her geçen gün daha çok acı veren inanç ayrılıklarının yarattığı çatışmalar, şiddet olaylarının yarattığı travmaların verdiği üzüntü, ötekileştirilen ve elinden işi, aşısı alınan ve güven boşluğuna düşürülen Alevi-Bektaşîlerin sorunlarına çözüm getirilmesinde düştükleri ümitsizlik bu raporun yazılma gerekçelerinden biridir.

Ayrıca, Balkanlar’da ve Ortadoğu’da yaşanan şiddet olaylarının tahribatının gittikçe artması, kutuplaşmaların derinleşmesi ve bunların önünün alınamaması enstitümüzün taşıdığı yüksek sorumluluk duygusu içinde böyle bir raporun hazırlanmasını zorunlu kılmıştır.

Enstitümüz sorunların ancak doğru bilgi ve bilimsel yöntemle şokkanlılık içinde karşılıklı iletişim kanallarının sürekli açık tutulması ile çözümlenebileceğine inanmaktadır.

C. RAPORUN GERÇEKLEŞTİRİLME SÜRECİ

2010 yılından itibaren bir ön raporun yazılması çalışmalarına başlanmış 13 Ağustos 2013 tarihinde ön rapor tamamlanarak 15 Ağustos 2013 Perşembe günü saat 10.30’da Söğütözü Ramada Otel’de bir basın toplantısı ile birlikte kamuoyuna duyurulmuştur. Bu raporun medyada yer alışı ile ilgili bir analiz, raporumuzun ekinde bulunmaktadır. Daha sonra TBMM, bakanlıklar, siyasi partiler, sivil toplum örgütleri, sendikalar, üniversiteler, kanaat önderleri Alevi ve Bektaşî vakıf ve kurumlarına postalanarak raporla ilgili görüş, eleştiri ve önerileri talep edilmiştir. Gelen öneriler ve talepler rapora yansıtılmıştır.

Rapor hazırlama sürecinin bir başka aşaması da yüzyüze görüşme süreçleri olarak belirlenmiştir. Başta dönemin Cumhurbaşkanı Sayın Abdullah Gül ve Kültür Bakanı Sayın Ömer Kılıç olmak üzere, randevu talebimize yanıt veren parlamentoda grubu bulunan siyasi parti genel başkanlarından CHP Genel Başkanı Sayın Kemal Kılıçdaroğlu, MHP Genel Başkanı Sayın Devlet Bahçeli, HDP'nin önceki eşbaşkanı Sayın Gülten Kışanak ve meslek odaları, sendikalar, sivil toplum örgütleri, Türkiye'de bulunan diğer inanç gruplarının temsilcileri, Alevi-Bektaşî vakıf ve dernekleri ile görüşülerek raporla ilgili görüş ve önerileri toplanmıştır. (Görüş ve önerileri toplanan kurum ve kuruluşların isimleri raporumuzun ekinde bulunmaktadır.)

Raporun hazırlanması sürecinde çeşitli aşamalar izlenmiştir. Bu aşamalardan ilkini 21, 22, 23 Şubat 2014 tarihinde Ankara'da düzenlenen çalıştay oluşturmaktadır. (Çalıştay katılım listesi "ekler" bölümünde sunulmuştur (EK 1).

Ankara'da düzenlenen çalıştaya Alevi-Bektaşîlik üzerine araştırma yapan bilim adamları ve kanaat önderleri davet edilmiştir. Çalıştayı verimliliğini desteklemek üzere hukukçu, bilim adamı ve uzmanlardan oluşan çalışma grupları oluşturularak bu konuda onların hazırladıkları raporlar çalıştayda kullanılmak üzere davetlilere sunulmuştur. Sorunun çözümünün parlamenter sistem olduğuna inanan enstitümüz çalıştayı ikinci gününde siyasi parti temsilcileri ve Alevi kökenli milletvekillerini de davet etmiştir.

Çalıştay, ön raporunun hazırlanışında olduğu gibi beş temel sorun üzerinden üç çalışma grubu halinde toplanmış, her çalışma grubu, kendi alanında aldığı kararları bir rapor haline getirerek değerlendirmeye sun-

muştur. Bu çalışmalar sonucunda sorun başlıkları altı ana grup haline getirilmiştir.

Çalıştayda alınan ses kayıtları, raportör notları ve çalıştay ortak oturumunda yapılan sunumlar yeniden değerlendirilmeye tabi tutulmuş, burada oluşturulan dokümanlar 2 Mayıs 2014 tarihinde Almanya'da Köln'de yapılan ikinci çalıştayda Türkiye, Almanya, İsviçre, Avusturya, Hollanda, Makedonya, Bulgaristan ve Yunanistan'dan gelen uzman, araştırmacı, bilim adamı ve inanç önderleri ile bir kere daha değerlendirilmiştir. (Ek 2, Almanya Çalıştay katılım listesi) Ankara'da yapılan çalıştayı tamamlayıcı nitelikte olan bu toplantıda ortaya çıkan görüş ve öneriler de kayıt altına alınarak görüşler bu çalışmaya yansıtılmıştır.

Raporda sunulan çözüm önerileri bütün bu çalışmalardan elde edilen bilgi ve bulgularla görüş birlikteliğinin oluşturduğu noktalar esas alınarak hazırlanmıştır.

II. BÖLÜM

SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

A- GÜVEN EKSİKLİĞİ ve DİYALOG SORUNU

“Güven Eksikliği ve Diyalog Sorunu” başlığı altında topladığımız sorunları kısaca aşağıdaki şekilde maddeler halinde sıralayabiliriz:

1- Alevi-Bektaşilerin Sorunları Sadece Alevilerin Sorunları Değildir.

Alevi-Bektaşilerin sorunları sadece Alevi-Bektaşilerle sınırlı değildir. Bu sorunlarının çözümü, aynı zamanda Türkiye’deki diğer kesimlerin de rahatlamalarına yol açacaktır. Alevi-Bektaşilerin yaşadıkları sorunları sadece kendileriyle ilgili bir konu olarak görmenin yanlış olduğu sonucu gündeme getirilmiştir.

“Alevi-Bektaşilerin böyle sorunları var, bizi ilgilendirmez, ne yaparlarsa yapsınlar” denmemesi gerektiği vurgulanmıştır. Ne devletin, ne de diğer toplum kesimlerinin konuyu bu şekilde görmemesi gerektiği, gördükleri takdirde, güvenli bir toplumdan söz etmenin mümkün olamayacağı dile getirilmiştir. Özellikle bugünün Ortadoğu’suna, Suriye’de, Irak’ta yaşananlara baktığımızda, güvensiz bir Türkiye’nin nerelere gidebileceğini de tahmin etmek zor değildir. Bu çalışmada toplumun çeşitli kesimleri arasında diyalog ve güveni sağlamak şarttır düşüncesi hakimdir.

Çözüm olarak; Alevi-Bektaşilerin dile getirdikleri sorunların ne denli geniş kitleleri ilgilendirdiğini, meselenin hiç bir şekilde bir Sünni karşıtlığı şeklinde algılanmaması gerektiğini, bunun herkesin eşitçe yararlanacağı bir inanç özgürlüğü içinde barış ve huzurla yaşamak ve farklılık-

lara saygılı olmak demek olduğunu her fırsatta anlatmak ve vurgulamak gerekmektedir. Bu amaçla toplumu aydınlatma konusunda hem devlete hem de sivil toplum örgütlerine, kamu oyuna görev düşmektedir. Örneğin, üniversiteler konuyu ele alan ve sorunların sadece Alevi-Bektaşî toplumunu değil, aynı zamanda inanç özgürlüğüne inanan tüm kesimleri ilgilendirdiğini işleyen etkinlikler düzenleyebilir, Aynı şekilde bunu diğer sivil toplum örgütleri ve inanç kurumları da yapabilir. Siyasal erkin de konuya duyarlı olması sağlanmalıdır.

2- Alevi-Bektaşî Kimliğini Yaşama Sorunu.

Alevi-Bektaşîlerin sorunlarının başında, Türkiye Cumhuriyeti vatandaş kimliklerinin yanısıra “Alevi” , “Alevi-Bektaşî” terimleriyle tanımlanan bir diğer kimliklerinin gündeme geldiği zaman bu kimlikleri nedeniyle yaşadıkları sorunların geldiği izlenmektedir.

Yapılan nüfus sayımlarında Alevi-Bektaşî kimliğiyle yaşayan veya yaşamak isteyen kişilerin nüfusa oranlarını net olarak saptamak mümkün değildir. Ülkede hakim olan Sünni İslam kimliğinin baskısı nedeniyle Alevi-Bektaşî vatandaşlar çoğu zaman kimliklerini saklamak, kültürlerini, inançlarını gizli gizli yaşamak zorunda kalmışlardır. Ancak tarihsel veriler dikkate alındığında bu topraklarda Alevi-Bektaşî kimliğiyle yaşamış atalarımızın nüfusunun hiç de azımsanmayacak sayıda olduğu aşikardır. Hatta 16. Yüzyılın sonlarına kadar daha çok kırsal alanlarda yoğunlaşmak üzere nüfusun büyük kısmını oluşturmaktaydılar. Uğradıkları kıyım ve asimilasyon sonucu pek çoğu Sünni kimliği altına girmeye zorlanmışlar ve öz kimlikleri unutturulmuştur.

Alevi-Bektaşî kimliklerini rahatlıkla yaşayamayan ve çoğu zaman

gizlemek zorunda kalan Alevi-Bektaşiler sonuçta sorunlarını da rahatlıkla ve yeterince ifade edemez hale gelmişlerdir. Oysa, ancak sorunları net olarak ifade edebildiğiniz zaman muhataplarınızı bulabilir ve çözümler arayabilirsiniz. Bu noktada önemli bir sıkıntının olduğu saptanmıştır.

Alevi-Bektaşî kimliğini rahatça kullanmaktaki kaygıları giderilmedikçe, kimliğini net olarak ortaya koyamadıkça, sorunlar net bir şekilde dile getirilemez, dolayısıyla çözümler üretilemez ve sonuçta güvenli bir toplumdan söz edemeyiz.

Güvenli bir toplum inşasında, birbirine güvensiz toplum kesimleri, devlet-toplum ilişkilerinde problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Merkezi otorite de bu ifadelendirmeyi sağlayacak yönde katkı sunmak yerine, bu boşluktan yararlanmak suretiyle bunu kullanmaya çalışmaktadır. Yani, merkezi otorite de, Alevi-Bektaşilerin kendilerini ifade edememeleri sorununu çözmeyi değil, aksine, daha da karmaşılaştırarak, kendi çıkarları doğrultusunda kullanmayı seçmektedir.

Alevi-Bektaşiler Türkiye Cumhuriyeti'nin vatandaşı olmaktan gurur duydukları halde giderek daha yoğun bir şekilde onlara "üvey evlat" gibi bakan ve hiç bir taleplerini dikkate almayan hükümetlerle yönetildiklerini düşünmektedirler.

Çözüm olarak, önerilen şeylerin başında hükümetlerin Alevilere "öz evlat" muamelesi yapması ve bunu sadece sözde bırakmaması, davranışlarıyla, verdikleri kararlar, yaptıkları uygulamalarla ispat etmeleri gerektiği vurgulanmaktadır. Alevi-Bektaşiler inanç özgürlüğü açısından eşitlik istemektedirler. İnançlarına saygı gösterilmesini, yüzyıllardır sürdürdükleri geleneklerinin saygıyla karşılanmasını istemektedirler. Her yerde rahatlıkla

Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı ve Alevi-Bektaşî olduklarını hiçbir çekince duymadan söyleyebilmeyi ve bunu belirttiklerinde Sünni kardeşlerine tanınan hiç bir fırsat ve olanaktan yoksun olmayacaklarından emin olmak istemektedirler. Bunun sağlanması ancak küçük yaşta eğitimle, dostluk, kardeşlik, saygı ve Alevi-Bektaşîliğin de aynı Sünni görüş gibi İslam'ın makbul bir görüşü, uygulaması olduğunun hem aile içi eğitimde hem de örgün eğitimde işlenmesiyle mümkündür. Başlama noktası kesinlikle bu olmalıdır. Bunu sağlamak için medya gibi yaygın eğitim olanaklarından da yararlanılmalıdır.

3- Ülkemizdeki Alevi-Bektaşîliğin Şiilikle Karıştırılması Sorunu

Alevi-Bektaşîlik, kendine has inanç ve kültürel birikimi olan, Anadolu topraklarında harmanlanmış Şiilikten farkları olan özgün nitelikteki bir İslam inanç ve kültür yorumudur.

Şiilikten ayrıldığı esas nokta velayet konusudur. Hak- Muhammed- Ali anlayışının üzerine kurulduğu Ehli Beyt anlayışının yorumu Alevi-Bektaşîliğe özgüdür. Ayrıca, Hz. Muhammed, Hz. Ali, Hz. Fatıma ve Ehli Beyt sevgisi Anadolu'nun ortak değeridir. Nitekim, Türkiye'deki Alevi-Bektaşîler kendilerini Şia'nın bir alt kolu olarak görmezler .

Bu bağlamda, Türkiye'deki yaygın din anlayışının ahlak temelli ve tasavvuf kaynaklı olması Şiilikten farklı olduğu yönlerinin anlaşılmasını kolaylaştırmaktadır.

Ortadoğu ülkelerinde Şii, Alevi, Caferi sözcükleri hemen İran ve İran Şiiliği ile özdeşleştirildiği gibi, Türkiye'de de belli çevrelerde bilinçli veya bilinçsiz olarak bu yönde bir imajın varolduğu görülmektedir. İnanç, ibadet ve kültürel özellikleri nedeniyle Alevi-Bektaşîler Anadolu toprak-

larında geliştirilmiş tamamen kendilerine özgü özellikler taşıyan bir İslam yorumu oluşturmuşlardır.

Çözüm olarak, bu tür kavram karmaşalarının önüne geçilmesi ve Alevi-Bektaşiliğin özgün yapısının ve kavramlarının daha iyi tanıtılması gerekmektedir. Bu alandaki ciddi bilimsel çalışmaların özendirilmesi gerekmektedir ve bu konuda etkili ve yetkili kişilerin söylemlerinde kavramları doğru kullanmaya özen göstermeleri gerekmektedir.

4- Kamusal Alanda Ayrımcılık, Ötekileştirme ve Tasfiye Eylemleriyle Karşılaşmak.

Alevi-Bektaşilerin devlete ve diğer toplum kesimlerine yönelik güvensizliğinin ardında tarihsel süreç yatmaktadır. Tarihsel süreç içerisinde yaşanan olaylarda Alevi-Bektaşilerin sürekli zarar görmesi, devlete olan güvenlerini yitirmelerine neden olmuştur.

Alevi-Bektaşilerin genel kanaatine göre; kamusal alanda ayrımcılık, ötekileştirme ve tasfiye hareketi kapsamına giren bu örnekler hemen her iktidar döneminde uygulanmış olmakla beraber son zamanda bu konudaki rahatsızlıklar ciddi şekilde artmıştır. Ötekileştirmenin bir devlet politikası haline geldiği ve sistemli bir şekilde uygulanır olduğu kanaati yaygındır. Kamuda çalışan Alevi-Bektaşiler liyakati, kıdemi, unvanı ne olursa olsun AK Parti iktidarı döneminde bariz bir şekilde ayrımcılığa tabi tutulduklarını düşünmektedirler. Görevden alınan, sürülen ve uzman kadrosundan alınan Alevi-Bektaşî bürokratlar, İdare Mahkemesi'nden göreve iade kararı alsalar bile mahkeme kararlarının uygulanmadığından yakınmaktadır. Bu gibi örnekler Alevi-Bektaşilerin hükümete güven duymasının önünde bir engel teşkil etmektedir.

Bunların dışında Türkiye'nin çeşitli yerleşim birimlerinde Alevilerin evlerinin işaretlenmesi olayları;¹ emniyet birimleri tarafından Alevi vatandaşlara yönelik fışleme faaliyetleri;² cemaat olmamasına karşın Alevi köylerine camiler yaptırılması ve camilere imam atanmasına ilişkin pek çok sayıda olay; şehit olan Alevi askerlerin Cemevlerinde kaldırılan cenazelerine mülki amirlerin ve askerlerin katılmadığı gibi daha sonra camide ikinci bir cenaze töreni düzenlenmesi;³ yarattığı tartışmalar üzerine ailelerin de rızalarının alındığı yönünde açıklamalar;⁴ Malatya'nın Doğanşehir ilçesine bağlı Sürgü Köyü'nde Ramazan ayı içerisinde bir Alevi ailenin sahurda evinin önünde davul çalınmasına karşı çıkması üzerine toplanan grubun evi taşıyarak yanındaki ahırın yıkılması;⁵ okullarda ve cezaevlerinde ayrımcılığa ilişkin olaylar;⁶ Şahkulu Sultan Dergahı gibi, Alevi-Bektaşî inanç mekânlardan yüksek kira bedelleri alınması; inanç mekanlarından su ve elektrik paraları alınması; kamu sektöründe çalışan Alevi memurlara yönelik ayrımcılığın mahkeme kararı ile belirlenmesi;⁷ özellikle çalışma yaşamında, etnik farklılık, inanç ve cinsiyete yönelik taciz ve mobbing uygulamaları yaşatılmaktadır. (Türk Ceza Yasasındaki 45. 125. ve 216. maddelerindeki "din özgürlüğü" yerine, "dini inanç özgürlüğü" ibaresi getirilerek "nefret suçları" önenebilir).

¹ http://www.radikal.com.tr/turkiye/adiyamanda_alevilerin_evleri_isaretlendi-1080295 http://www.radikal.com.tr/turkiye/maltepede_alevilerin_evleri_olumle_isaretlendi-1132546 http://www.radikal.com.tr/turkiye/alevilerin_evine_korkutan_isaret-1087070

² <http://www.gazetevatan.com/devlet-resmen-fisledi--493352-gundem/>

³ http://www.abkd.de/alevi_raporu.pdf Alevi Hak İhlalleri İzleme Raporu, s. 49.

⁴ <http://www.sabah.com.tr/gundem/2012/08/13/genelkurmaydan-cemevi-acilimi>

⁵ <http://www.haberturk.com/gundem/haber/762986-malatyada-tehlikeli-gerginlik>

⁶ Cumhuriyet Gazetesi

⁷ http://www.abkd.de/alevi_raporu.pdf Alevi Hak İhlalleri İzleme Raporu, S. 16.

Burada belirtilen kamusal alanda ayrımcılık, ötekileştirme ve tasfiye eylemlerine ilişkin pek çok olay ayrıntılarıyla Alevi Bektaşi Federasyonu Hak İhlalleri Raporu, Alevi Vakıfları Federasyonu İnanç Özgürlükleri Raporu, ve Hubyar Sultan Alevi Kültür Derneği 2013 Hak İhlalleri Raporlarında sunulmaktadır. Ayrıca daha genel olarak ABD tarafından her yıl açıklanan İnanç Özgürlüğü Raporu (Turkey 2013 International Religious Freedom Report) ve Avrupa Birliği Komisyonu tarafından hazırlanan Türkiye İlerleme Raporu'nda (Turkey 2013 Progress Report) da bunlara dikkat çekilmektedir.

Çözüm olarak; kamusal alanda ayrımcılık sorununun aşılabilmesi için öncelikle, Türkiye kamuoyundaki Alevi-Bektaşi toplumuna yönelik önyargıların giderilmesi için kapsamlı çalışmaların yapılması gerekmektedir. Örneğin, romanlarda, ders kitaplarında, sözlüklerde, ansiklopedilerde, radyo ve TV programlarında, internette, devlete bağlı ve özel ilköğretim, ortaöğretim ve yüksek öğrenim kurumlarında yer yer görülen ayrımcı ifade ve uygulamaların sonlandırılması ve bu yöndeki uygulamaların yasal yaptırım altına alınması sağlanmalıdır.

Bu konudaki ihlaller cezai yaptırıma tabii tutulmalıdır. Bu amaçla ailelerin veya sorun yaşayanların başvurabileceği bir mercii oluşturulmalıdır. Bu mercii tamamen bağımsız, tarafsız ve Alevi-Bektaşi toplumunun da onay vereceği ve temsil edileceği bir şekilde oluşturulmalıdır. Bu çözüm önerisinin gerekçesi açıklanırken, Alevi -Bektaşi ailelerin veya şahısların mahkemelere başvurmayı daha fazla ayrımcılığa maruz kalmaktan çekindikleri için tercih etmedikleri, bunun yanı sıra, kimi zaman ekonomik güçsüzlük nedeniyle başvuramadıkları veya mahkemelere güvenlerinin kalmadıkları belirtmiştir.

Bu merciye bağlı her ilde bir masa oluşturulmalıdır. Bu masalarda Alevi-Bektaşîler de görev almalı ve tarafsızlığı korunmalıdır. Böyle bir masanın oluşturulduğu tüm Alevi-Bektaşî kurum ve kuruluşlara, köy derneklerine, toplumun bütün kesimlerine bir resmi yazı ile duyurulmalıdır. Bu masa emniyetteki haksız uygulamaları da içine almalıdır.

Bu konuda Alevi-Bektaşî sivil toplum kuruluşları ve kanaat önderleriyle işbirliği halinde çalışılmalıdır. Özel veya devlet kurumlarında işe alma ve görevde yükselmelerde etnik, dini vb. aidiyetlere bakılmaksızın, liyakate dayalı bir anlayış yerleştirilmelidir.

Anayasa'da var olan eşitliği ve özgürlüğü düzenleyici maddelerin iyileştirilmesi ve sözde kalmayıp kesin olarak herkes için uygulanması konuya çözüm getirmek açısından büyük önem taşımaktadır.

5- Alevi-Bektaşî Kimliğine Yeterli Saygının Gösterilmemesi ve Sünneleştirilme (Dönüştürülme) Politikasının İzlenmesi Sorunu.

Alevi-Bektaşîlerin kendi inançlarına saygı gösterilmemesinin yanı sıra, Sünni bakış açısı ve uygulamalarının da dayatılması sonucu, yüzyıllardır bağlı oldukları inanç/kültür köklerinden koparılmaya, değiştirilme tehlikesiyle karşı karşıya bulundukları tedirginliğinin yerleşmesine neden olmaktadır. Bunlara bir kaç örnek verecek olursak, Alevi-Bektaşî bürokratların gördükleri toplumsal baskı sonucu (mahalle baskısı şeklinde) cuma namazına gitmeye, Ramazanda oruç tutmaya zorlanmakta olduklarını, bunları yapmadıklarında da sicillerinin bozulacağından veya kariyerlerinin olumsuz etkileneceğinden korktukları dile getirilmektedir. Bu tür baskılar doğrudan yasaklar halinde olmasa da Alevi-Bektaşîlerin kendi inanç ve

gelenekleri çerçevesinde yaşamlarını sürdürmelerine engel teşkil etmektedir.

Alevi-Bektaşî kimliğine saygı gösterilmemesi ve Sünnileştirmeye yönelik uygulamaların en dikkat çekici olanı Alevi köylerine yaptırılan camilerdir. Osmanlı döneminde şeyhülislam fetvalarına da yansımış bulunan bu mezhepçi uygulama, özellikle 12 Eylül sonrası dönemde yoğunlaşmış ve sadece Tunceli'nin köylerine yirmi kadar cami bu şekilde yaptırılmıştır. Cemaati olmayan bu tür camilere daha sonra ise Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından imam görevlendirilmektedir. Son bir örnek olarak Tokat'ın Erbaa ilçesine bağlı Keçeci Baba ziyaretgahına bir cami yaptırılarak imam atanmıştır. Türkiye'nin pek çok yöresinde Alevi köylerinde, Alevilerin istekleri dışında yaptırılmış veya bir kamu hizmetinin şartı olarak cami de yapılmaktadır.

Son yıllarda, mahalle baskısı tarzında geliştirilen baskının özel sektörde de örnek alınması sonucu özel sektörde çalışan Alevi vatandaşların tedirginlikleri artmıştır. Bunun nasıl yapıldığına açıklayıcı bir örnek vermek gerekirse, bir iş yerinde ramazan zamanında "mutfakta tadilat var" denilmesi ve tüm ramazan boyunca mutfağın çalışanlara yönelik yemek servisini durdurması, ertesi ve takip eden sene de tüm ramazan ayı boyunca aynı bahane ile yemek servisinin iptali Alevilerin de oruç tutmaya dolaylı olarak zorlanması şeklinde algılanmaktadır.

Gündelik hayatta görülen "mahalle baskısı"ndan en çok etkilenen, zarar gören kesim Alevi-Bektaşilerdir. Kendileri gibi inanmayan, kendileri gibi yaşamayan Alevilere yönelik toplumsal baskılar; Alevileri dönüştürmeye, sindirmeye yönelik uygulamalar olarak algılanmaktadır. Ancak, bu türden baskıcı yöntemler Alevileri sindirmek ya da dönüştürmek yerine

agresifleştirmeye, taleplerini dile getirirken daha keskin bir dil kullanmalarına ve hükümetle aralarında zaten olmayan güven ilişkisinin ciddi anlamda zedelenmesine yol açmaktadır.

İktidarların, kendi istediği yönde, toplumu nasıl yönlendirmek istiyorsa, bu yönde mühendislik faaliyetlerini hem Sünniler, hem Aleviler üzerinden yürütmeye çalışmakta olmaları önemli bir sorundur. 1994 yılındaki Hürriyet gazetesinin “Hükümetten Alevi Atağı” şeklindeki bir başlığını anımsarsak, 2014 yılına geldiğimiz şu günlerde hala gazetelerde “Hükümetten Alevi Atağı” “Alevi Açılımı” başlıklarını görmekte olmamızı bitmeyen ataklar veya daha doğrusu yapılmayan, ihmale uğrayan ataklar olarak değerlendirmek durumunda olduklarını dile getirmişlerdir.

Sonuçta, Alevilerin bu konudaki görüşlerine göre siyasiler ve hükümet, Aleviler, Sünniler ve onların sorunları, onların ihtiyaçları üzerinden kendi programını yürütmeye çalışmakta ama aslında sorunlara net olarak çözüm üretememekte ve sorunların çözümü ertelenmektedir. Bu şekilde sorunları erteleyerek, güvenli bir toplum yaratmak mümkün olmadığı gibi, giderek toplum çok daha kırılgan fay hatlarına sürüklenmektedir.

Çözüm olarak, öncelikle Alevi-Bektaşî vatandaşların rahatsızlıklarını giderebilmek amacıyla “mahalle baskısı” uygulamasına son vermek gerekir. Bunun için de başlama yeri “devlet kurumları” olmalıdır. Devlet kurumlarında çalışan tüm vatandaşların sadece Sünni inanç/gelenekten gelmediklerinin bilincinde olarak, farklı inanç/gelenekten gelenlerin de “eşitlik” ilkesi içinde çalışabilmelerine, haklarını kullanabilmelerine imkan tanımak gerekir.

Ayrıca, bu hakların ihlal edildiği ya da mahalle baskısının uygulandığı durumlarda **Alevi-Bektaşî vatandaşların mağduriyetlerini**, şî-

kayetlerini dile getirebileceği bir merci oluşturulmalıdır. Aynı zamanda bu kurum şikayetleri değerlendirdiğinde, gerek görüldüğü durumlarda düzeltme yaptırabilme gücüne, kısaca, yaptırım gücüne de sahip olabilmelidir.

Oluşturulan bu kurum merkezde Başbakanlığa bağlı bir Genel Müdürlük ve her ilde ona bağlı birimlerin oluşturulması şeklinde gerçekleştirilmelidir. Bu kurum iller bazında 3-4 kişiden oluşabilir. Ancak görev yapan kişiler yöre halkı tarafından onaylanan güvenilir kişilerden oluşmalıdır. Mümkünse Alevi-Bektaşî kökenli kişiler de olmalıdır. Burada görev alacak kişilerin titizlikle seçilmesi şarttır. İnanç özgürlüğüne saygılı, yetkin kişilerden oluşturulmalıdır. Hukukçu, sosyolog, toplum bilimci, psikolog vb. gibi alanlarda eğitim almış kişiler arasından seçilebilir. Bu alanda görev yapacak kadroların ilahiyatçı veya dini formasyondan gelmesi sorunu çözemeyecektir.

6- Devletin Alternatif Alevilikler Yaratmak Çabası.

Devlet, alternatif Alevilikler yaratmak suretiyle; yani var olan Alevi-Bektaşî yapıyı doğrudan muhatap almak, Alevi-Bektaşî renklerinin, farklılıklarının hepsini görmek yerine, kendisine yakın birtakım yapılar üreterek de sorunu daha da karmaşık hale getirmeye çalışmaktadır. Bunun sonunda da, “Efendim, ne yapalım; bakın, görüyorsunuz, bu bunu istiyor, şu şunu istiyor, biz de bir şey yapamıyoruz” mazeretiyle ortaya çıkmakta ve konuyu “hepiniz birleşin, gelin” gibi bir noktaya doğru götürmektedir. Bu da sorunlara çözüm yerine çözümsüzlük getirmekle sonuçlanmaktadır.

Alevi-Bektaşîlerin taleplerinin genel çizgisinde önemli farklılıklar yoktur. Araştırmalarımız bunu göstermektedir. (Bakınız, 13 Ağustos 2013

tarihli raporumuz) Detaylara inerek farklılıklar varmış gibi göstermek yerine ortak zemindeki istekler üzerinden giderek taleplerin dile getirilmesi ve karşılanması önemlidir. **Gerçekte Alevi-Bektaşîlerin talepleri genel çizgide Türkiye’de yaşayan hemen her vatandaşı rahatlatacak, herkesi eşitlik düzeyinde ve inanç özgürlüğü ilkesiyle kucaklayacak şekildedir.** Kendilerine has bir ayrıcalık peşinde olmadıkları gibi, her hangi bir farklı inanç ve kültürdeki vatandaşın da aynı ülkede mutlu ve huzurlu yaşamasını istemektedirler.

Çözüm olarak; yine Başbakanlığa bağlı bir birim oluşturulmalıdır. Bu birim tarafsızlık, eşitlik ve inanç özgürlüğü ilkelerine bağlı bilimsel formasyonlu kişilerden oluşmalıdır. Sosyal bilimci, hukukçu, eğitimci, Alevi-Bektaşî kültürünü tanıyan, bu konuda çalışan veya bu kökenden gelen kişilerden oluşturulmalıdır. Böylece toplumun bu birime güveni sağlanmalıdır.

Bu uygulama aynı zamanda Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi’ndeki “katılımcılık” hakkının bir gereğidir. Söz konusu birim, Başbakan’ın imzasını taşıyan Türkiye’de ve Yurt dışında yerleşik tüm Alevi-Bektaşî kurum ve kuruluşlarına, köy dernekleri adı altındaki örgütlenmelere, federasyonlara, bir mektup göndermelidir. Bu mektupla, önem sırasına göre sıralayacakları 5 maddelik “sorunlar ve çözüm önerileri” konusunda onların görüşleri alınmalıdır. Sorunlar ve çözümler içeriğindeki bu 5 madde en fazla 2 sayfada tamamlanmalıdır. Daha sonra oluşturulan Başbakan’a bağlı birim muhtevastaki bir komisyon tarafından bunlar, teknik olarak tasnif edilmeli ve sonuca bağlanmalıdır. Sonuçlar kamuoyuyla paylaşılmalıdır. Böylece, devletin empoze ettiği bir Alevilik-Bektaşîlik değil, mevcut Alevi-Bektaşîlerin istekleri gündeme gelmiş olacaktır.

Aynı zamanda, bu girişim Alevi-Bektaşilerin “isteklerimizi iletemedik”, “bizim görüşümüz alınmadı” gibi itirazlarını önleyecektir. Bu da hükümetle Alevi-Bektaşiler arasındaki kırılanlığın azalmasına yol açacaktır. Bu öneri kısa zamanda yapılacak işler arasında yer almalıdır.

Asıl önemli olan, buradan alınacak sonuçlara göre hükümetin eylem planı hazırlayarak, istekleri hayata geçirmesidir. Aksi halde bu durum güven oluşturmak yerine güvensizliği pekiştirecektir.

7- Alevi-Bektaşî Kurumlarının Toplumun Diğer Katmanları, Sivil Toplum Kuruluşları ile İletişim, İşbirliği ve Bütünleşme Çabalarının Eksikliği.

Alevi-Bektaşiler, güven ve diyalog başlığı altında topladığımız sorunları dile getirirken özeleştiri de yapmış ve Alevi-Bektaşî kurumlarının toplumun diğer katmanları, Sivil Toplum Kuruluşları ile yeterli ilişki ve iletişim içinde olmadıklarını belirtmişlerdir. Bu kurumlarının bir kısmının fazlası ile politize olması ve siyasete odaklanması, toplumun diğer kesimleri ile ilgilerini adeta kesmiş biçimde yaşamaları sorunun bir yönü olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum asıl arzuları olan “inanç özgürlüğü” ilkesinin herkes için egemen kılınmasını, bu kapsamda Alevi-Bektaşî inancı ve kültürü ile ilgili bilgi aktarılmasını, paylaşılmasını, toplumun çeşitli katmanlarıyla ortak faaliyetler içinde olunmasını engellemektedir. Bu konuda Alevi-Bektaşî kurumlarının tecrübesi ve açılımları yok denecek ölçüde azdır. İçerik kapalılık, güç mücadeleleri ve politizasyon Alevi-Bektaşî toplumunu, bu toplumunun büyüklüğü, yaygınlığı ve nüfusu ile orantısız ölçüde toplumdan tecrit etmiş durumdadır. Kurumların daha farklı stratejiler geliştirmeleri, barışçı, paylaşımcı bir diyalog ile çok daha geniş kesimler ile iletişim kurmalarının gereği vurgulanmıştır.

Çözüm olarak, Alevi-Bektaşîlere yönelik önyargıların azaltılması ve çeşitli toplum kesimleri arasındaki diyalog eksikliğinin giderilmesi bakımından çok kapsamlı çalışmalara ihtiyaç bulunmaktadır. Alevi-Bektaşî inancı, kültürüne ilişkin doğru bilgilenmeyi sağlayacak yazılı, görsel materyalin yanı sıra, Sünniler başta olmak üzere diğer dini gruplarla kurumsal düzeyde ve kanaat önderleriyle ilişki kurulmalı, görüş alışverişinde bulunulmalıdır. Aynı şekilde sivil toplum kuruluşları, araştırma kurumları ile vakıf/devlet üniversiteleri ile ilişki kurma yolları bulunmalı, hatta ortak popüler ve bilimsel etkinlikler planlanmalıdır.

8- Alevi-Bektaşî Sivil Toplum Örgütlerinin Kurumsal Yapı Eksiklikleri.

Örgütlenmedeki kurumsal yapı eksikliği Alevi-Bektaşîlerin kendi ayakları üzerinde güvenle durmalarının önünde bir engeldir. Alevi-lerin örgütlü bir yapı şeklinde varlık göstermeleri 1960'lı yıllarda Ankara Hacı Bektaş Veli derneği ile başlamış olsa da, ancak son 20-30 yıl içinde sayılarında büyük oranda artış gerçekleştirebilmiştir. **Önce Almanya gibi kendilerini ifade etmekte ve örgütlenmekte daha rahat hissettikleri ülkelerde** gelişen bu aşama Türkiye'de ancak 1990'larla birlikte gelişme göstermiştir. Bu gelişme, henüz son derece yetersizdir. Alevi-Bektaşî kuruluşlarının verilerine göre Türkiye'de 3000'in **üzerinde** ⁸ Cemevi bulunmaktadır ancak, bunların tümünün işlevsel ve verimli çalışmalar yapabildiğini söylemek mümkün değildir. Sadece mekanların ortaya çıkması

⁸ Malatya milletvekili Veli Ağbaba'nın 16.07.2012 tarihli soru önergesine Başbakan yardımcısı Sayın Bekir Bozdağ'ın verdiği yanıtta 598 cemevinin bulunduğu belirtilmektedir. Ancak, bu bilgi gerçeklerle uyuşmamaktadır. Alevi-Bektaşî kurumlarının kendi çalışmalarına göre 3000'in üzerinde ve Devlet Bakanı Faruk Çelik'in çalıştaylardan sonra yaptığı açıklamalara göre 1500'ün üzerinde Cemevi bulunmaktadır. 598 olarak verilen resmi kayıta göre Tokat'ta hiç Cemevi bulunmamaktadır oysa en fazla Cemevi bulunan iller arasında Tokat bulunmaktadır. Bu da resmi kayıtların ne kadar güvenilemez olduğunu göstermektedir.

yeterli olmayacaktır. Mekanlarda ve kurumlarda gerçekleştirilen işlevlerin ve hizmetlerin yanı sıra burada hizmet veren görevlilerin yetişmişlik, donanım durumlarına da bakmak gerekir.

Çözüm olarak; Cemevlerinin ve Alevi-Bektaşî kültür kurumlarının başarılı bir şekilde işlev görmesi için, iç yapılanmalarının ve hizmet sahiplerinin yetiştirileceği bir yapı oluşturulmalıdır. Alevi-Bektaşîler hizmet görecektir ve eğitim verecek kadroları ve programları oluşturdukları zaman toplumda kendi ayakları üzerinde **güvenle duracaklarına inanmaktadırlar.**

Cemevlerinde görev alacak hizmet sahiplerinin yetiştirilmesi, koordinesi ve denetlenmesi Diyanet Üst Kurumunun altında yer alacak Alevi-Bektaşî İnanç/Gelenek Karar Kurulu alt yapılanması bünyesinde organize edilmelidir.

Tüm Alevi-Bektaşî kurum ve kuruluşlarının ortak adımlar atarak hareket etmeleri bu düzenlemeleri başarıya götürecektir.

Tahminlere göre, Türkiye’de yaşayan Alevi-Bektaşî’lerin sadece %10 - %15’i kurumsal yapılara bağlı bulunmaktadır. Bunun önemli nedenlerinden biri, Alevi-Bektaşî kurumlarının kendi aralarındaki bazı farklı görüşlerden, yorumlardan doğan anlaşmazlıklardan, toplumun rahatsızlık duymasındır. Kurumlararası ve kurumların toplumla diyalogunu geliştirmek için daha çok Alevi-Bektaşî inanç kültürünün ortak dilini kullanarak etkinlik yapmaları gerekir. İncanın temel prensipleri üzerinde bir ortak paydada birleşmek ve ortak dil ve söylem geliştirmek henüz örgütlü yapıya, kurumlara çeşitli nedenlerle uzak duran kesimin de bu kurumlara daha fazla güven duymasını ve katılımın artmasını sağlayacaktır.

9- Siyasilere ve Medya Tarafından Alevi-Bektaşîlere Yönelik Kullanılan Dilin Ötekileştirici, İma Edici, İğneleyici ve Kimi Zaman Alaycı Olması Sorunu.

Bir toplumda yöneten ve yönetilenler arasında “iletişim ve diyalog” yoksa, o toplumda huzur olması beklenemez. Aleviler özellikle son dönemde iktidardaki hükümetle aralarında bu konudaki uçurumun giderek derinleştiğinden şikayetçidirler. Gerek sayın Cumhurbaşkanı ve hükümetin bazı üyelerinin gerekse iktidar partisine mensup bazı milletvekili ve örgüt yöneticilerinin kullandığı dili barışçıl, nazik ve yapıcı bulmamaktadırlar. Dolayısıyla, önemli sorunlardan biri de, bu “**sorunlu dil**”dir. Sonuçta, bu sorunlu dil nedeniyle hükümetin zaman zaman Alevilerle kurmaya çalıştığı köprüler yine kendi elleriyle adeta dinamitlenmektedir.

Çözüm olarak; denilebilir ki, Aleviler, yönetici kadrolardan ve medyanın sorumsuz yayın yapan mensuplarından öncelikle bu sorunlu dili terk etmelerini beklemektedirler. Bu üslup terk edilmedikçe ve **söylem yerine olumlu adımlar atılarak eyleme geçilmedikçe** ne yeni açılımların, ne çalıştayların ne de ilişkileri yeniden düzenleme girişimlerinin bir yararı olamayacağı kanısında hemfikir görünmektedirler.

Diyalog eksikliğiyle ilgili her iki yönlü olarak çaba gösterilmesi gerekmektedir. Alevi aydınlarının, örgütlü yapı liderlerinin, topluma önderlik eden isimlerin hem siyasilere, hem devlet yöneticileriyle, bürokrasiyle, hem de diğer toplum kesimleriyle verimli yapıcı öneriler geliştirerek diyalog içinde olmaları önerilmektedir.

Aleviler adına konuşanların da, söz sahibi olanların da yola ve inançlarına uygun dil kullanmaları gerekmektedir. Elbette ki aynı duyarlı-

lık devlet yöneticileri, bürokratlar ve diğer toplum liderleri tarafından da gösterilmeli ve Alevi-Bektaşilerin sorunlarına, onların önerilerine **“inanç özgürlüğü”** ve **“eşitlik”** ilkelerine, **uluslararası kabul görmüş sözleşmeler ve uluslararası yargı kararları** ışığında destek vermeleri ve diyalog içinde olmaları şarttır. Bu, farklılıklara saygılı bir toplumda barış ve güven içinde yaşamak için vazgeçilmez bir koşuldur.

10- Alevi-Bektaşilerin Karşılaştığı Toplumsal Haksızlık Durumlarında Empati ve Duyarlılık Gösterilmemesi.

Türkiye’deki siyasal ve dini kutuplaşma, ayrışmaya yol açmaktadır. Bu durum, aynı zamanda farklı kesimleri birbirlerinin sorunlarına karşı duyarsız davranmaya da itmektedir. Oysa, Türkiye toplumunda farklı kesimlerin birbirlerinin sorunlarına ilişkin duyarlı olmaları, ortak tepkiler göstermeleri, hem bu sorunların çözümlerini kolaylaştıracak, hem de, daha güvenli ve iç barışa sahip bir toplumsal düzenin oluşmasını sağlayacaktır.

Aleviler, Gezi Olayları, Hrant Dink’in öldürülmesi, Kürtlerin demokratik haklarını talep etme sorunun çözüm süreci, Soma’da meydana gelen maden kazası gibi olaylarda gerekli duyarlılığı göstermelerine karşın, Sivas Olayları, Gazi Olayları ve son olarak Okmeydanı Cemevi’nde bir cenaze törenine katılmak için giden Uğur Kurt’un öldürülmesi gibi olaylarda toplumun diğer kesimlerinden ne yazık ki yeterli ilgi ve desteği görememişlerdir. Tam tersine, bu ve benzeri olaylar, bazı siyasiler, medya ve sivil toplum kuruluşları tarafından kullanılarak adeta “terör” olayı gibi yansıtılarak algı yönetimi yapılmaktadır.

Gezi olaylarında hayatını kaybedenlerin tamamının Alevi olması bir tesadüf müdür? Alevi-Bektaşi toplumu böyle bir tesadüfe inanma-

maktadır. Bunun sorumlusu olarak hükümeti ve hükümetin polis teşkilatına verdiği yönlendirmeyi görmektedirler. “Polis destan yazdı” diyerek onları ikramiye ile ödüllendirmelerini siyasetin bu konudaki tavrı olarak görmektedirler.

Çözüm olarak; hiç bir din, bir insanın canına kıymayı hoşgörmez. Herhangi bir olayda zarar görenler, hayatını kaybedenler, Alevi-Bektaşî kökenli ise, maalesef toplumdan yeterince empati alamamakta ve acılarının paylaşılmadığını düşünmektedirler. Sonuçta, hatalı davrananlar yeterince eleştirilmemekte ve zarar görenlerin hak arayışlarına toplumdan yeterli desteği alamamaktadırlar. Bunun başlıca nedeni Alevi-Bektaşîlerin “ötekileştirilmesi” dir. Ötekileştirme politikası engellenmedikçe bu sorun çözülemeyecektir. İnsanlık suçu işlendiğinde mazlum olan ister Alevi-Bektaşî ister Sünni ya da farklı bir inançtan olsun, zarar görenlerle empati kurmak, onun acısına ortak olmak ve bir daha böyle acılar yaşanmaması için gerekli önlemleri almak gerekmektedir. Bu önlemleri almak da hükümetlerin görevidir. Ayrıca, basın yayın organlarına da büyük sorumluluk düşmektedir. Bu konudaki hükümet politikaları gözden geçirilmeli ve gereken uyarılar yapılmalı, önlemler alınmalıdır.

11- Medyanın Tarafsız Davranmaması Sorunu.

Eskiden dördüncü kuvvet olarak bilinen ve inandırıcılığı ve tarafsızlığı çok daha yüksek diye düşünülen medya, artık neredeyse tamamen bu niteliğini kaybetmiştir. Bu sadece Alevi-Bektaşîlikle ilgili haberlerle sınırlı değildir. Ancak, Alevi-Bektaşîler bu konuda son derece zarar gören kesimlerden biridir. Taraftar medya ile doğru habere ulaşmak mümkün değildir. Halkın doğru bilgi edinme kaynakları temelinden sarsılmıştır.

Bunun yanı sıra, bilgi eksikliği, yanlış önyargılar veya aldıkları baskılar nedeniyle kimi zaman son derece kırıncı, incitici ve ötekileştirici bir üslup ve yöntemle konuları ele almakta olan kimi medya mensupları, Alevi-Bektaşiler hakkında kamuoyunda haksız ve yanlış yargıların gelişmesine, oluşmasına olanak yaratmakta ve onların ötekileştirilmesinde önemli rol oynamaktadır. Bilinçsizce ve farkında olmaksızın kullanılan bazı kavramların, deyimlerin bin yıllık travmalar yaratması toplumu barıştan ve güven toplumu olmaktan uzaklaştırmaktadır. Tarihte taraflara üzüntü veren olayların, yapıcı bir dille ve bilimsel verilere ve güvenilir kaynaklara dayanarak irdelenmesi gerekir. Bu çalışmalar için devlet arşivlerinden de yararlanılabilmesi sağlanmalıdır. Medyada yetkin kişilerin konuyu ele aldığı programlara yer verilmeli ve halk doğru şekilde bilgilendirilmelidir.

Çözüm olarak; medyanın tarafsızlığı mutlaka sağlanmalıdır. Medyanın tarafsızlığı nasıl sağlanabilir? Medyanın, devletin ideolojik aygıtlarından birisi olarak işlev görmesinin önüne geçilmelidir. Bu son derece önemlidir. Çünkü yaygın halk eğitiminin ve halk üzerinde “**algı**” yaratmanın en önemli silahlarından biri medyadır. Medya kanalıyla yaratılan **negatif algı** veya **Sünni – Alevi** karşıtlığı gibi bir empoze toplumda huzursuzluğa ve düşmanlıklara zemin hazırlar.

Medyanın tarafsızlığını sağlamak ise kağıt üzerinde özerk kurumlara görev vermekle malesef yeterince gerçekleştirilememektedir. Bu konuda özenli çalışma yapılması ve öneriler geliştirilmesi gerekmektedir.

Örneğin, Nevruz, Muharrem, Hızır, Hıdırellez ve Gadirhum gibi Alevi-Bektaşi kültürünün önem verdiği özel günlerde başta TRT olmak üzere çeşitli kanallar bu vesile ile yapılan programlara ya hiç yer vermemekte ya da kendi bakış açılarıyla konuları değerlendirmektedirler. Oysa,

bu gibi özel günler, medya kanalıyla Alevi-Bektaşî kültürünü doğru bir şekilde tanıtmak için büyük fırsatlardır. Bunların değerlendirilmesi için gerekli girişimlerin yapılması gerekir.

Alevi-Bektaşî örgüt ve kurumlarına da bu konuda görev düşmektedir. Bu görevi üstlenecek bir “Medya Takip Merkezi” kurulmalı ve bu merkeze olumsuzluklar, şikayetler ulaştırılmalıdır. Merkezde görev alacak personel Alevi-Bektaşî inanç ve kültürüne hakim, hukukçu, teolog, sosyal bilimci, ve inanç önderlerinden oluşabilir. Medyayı iyi takip ederek, yanlış veya yanlış yayınlarla mücadele edilmeli, medya mensuplarıyla sürekli diyalog halinde olunmalıdır. Alevi-Bektaşî tarihi, inancı, kültürü ve edebiyatına yönelik objektif kaynaklar yazılı ve görsel medya kurumları ile mensuplarına mutlaka ulaştırılmalıdır.

Ayrıca, kendilerini doğru şekilde tanıtıcı, isteklerini doğru şekilde dile getiren, tartışma programlarında Alevi-Bektaşîlerin görüşlerini savunabilecek donanımlı kişilerin medyada daha çok yer alması için çaba gösterilmesi gerekmektedir.

Sadece genel izleyici kitlesine hitap eden medya kuruluşları değil, doğrudan Alevi-Bektaşîlere hitap eden dergi, gazete, radyo ve TV kanallarının daha büyük sorumluluk sahibi oldukları gerçeği gözardı edilmemelidir. Yalnızca Nevruz, Muharrem, Hızır gibi özel günlerde değil, her zaman Alevi-Bektaşî toplumunun duyarlılıkları üzerinden sorumlu bir yayıncılık gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bu yayın organları belli bir vakıf, dernek veya etnik, bölgesel, ideolojik çıkar grubunun değil, bütün Alevi-Bektaşîleri kapsayacak duyarlı bir yayın politikası izlemelidirler.

Basın Konseyi, Gazeteciler Sendikası, RTÜK, TRT ve Basın ve En-

formasyon Genel Müdürlüğü gibi kurumlar bu konularda olumsuzlukları önleyici ve olumlu yayınları özendirici yaptırım gücü olan önlemler almamıştır.

12- İzlenen Eğitim Politikasının Alevi-Bektaşilerde Yarattığı Rahatsızlık Sorunu.

Toplumsal en kıymetli varlıkları çocuklarıdır. Herkes çocuklarının en iyi şekilde yetişmesini ister. Okulluluk süreci, sadece öğrenim değil aynı zamanda eğitim ve eğitim yoluyla kişiliğin şekillenmesi sürecidir. Kısacası, bireylerin yetişme dönemleridir.

Son yıllarda, eğitim politikasında sık sık değişiklik yapılmaktadır. Sayın Cumhurbaşkanının Başbakanlığı döneminde “Dindar bir nesil yetiştirmek istiyoruz” söylemini takiben gündeme gelen zorunlu eğitimin ken-di içinde kademelendirilerek 12 yıla çıkarılması toplumun pek çok kesimi gibi Alevi-Bektaşileri de son derece rahatsız etmektedir. Alevi-Bektaşiler’in görüşlerine göre 4+4+4 kademeli eğitim ve TEOG (Temel Eğitimden Orta Öğretime Geçiş) uygulaması, hükümetin belirlediği kurallar uyarınca eğitimin yeniden şekillendirilmesini gündeme getirmiştir. Bu **eğitimin dinselleştirilmesi** olarak görülmekte ve **laiklik ilkesinden uzaklaştırıldığını** düşündürmektedir.

13. Can Güvenliği Sorunu.

Son zamanlarda Ortadoğu’da, komşu ülkelerde ortaya çıkan mezhep çatışmalarının giderek şiddetlenmesi, radikal İslamcı yorumların acımasızlıkla beslenen, aşırı şiddete yönelik eylemleri ve bu eylemlerin ve eylemcilerin ülkemiz sınırlarına yaklaşmaları ve hatta ülkemiz sınırları içine sızmaları Aleviler’in can güvenliği konusunda ciddi endişeler taşımalarına neden olmaktadır.

Yapılan araştırmalar ve basında çıkan haberler göstermektedir ki; Türkiye'nin özellikle İstanbul, Adana, Hatay, Gaziantep, Diyarbakır, Ankara ve Konya başta olmak üzere bir çok bölgesinde, bazı dini gruplar gittikçe artan bir hızla marjinalleşmektedir ve mevcut hükümeti bile yeteri kadar islami görmeme eğilimindedir. Bu gelişmeler, aşırı radikalleşen bu gruplarca Alevi yurttaşlarımızın hedef haline getirilebileceği endişesini doğurmakta ve can güvenliği kaygısı yaratmaktadır. Bunun sonucu, Aleviler de korunamama kaygısı ve psikolojisi içine girmişlerdir.

Sünni geleneğe bağlı olmakla birlikte sade bir şekilde İslamı yaşayan vatandaşların da kendilerini tehdit altında hissettiklerini ve bu durumdan huzurluk duydukları da unutulmamalıdır.

Çözüm olarak; devletin başta gelen görevlerinden biri vatandaşın can güvenliğini sağlamaktır. Burada doğacak herhangi bir boşluk şüphesiz bir şekilde ülkeye çok büyük zarar verecektir. Bu durumu göerek, devletin zamanında gerekli önlemleri alması gerekir. Başta devletin güvenlik güçlerinin vatandaşına Alevi-Sünni gibi ayrımlar yapmaksızın, tarafsızca davranmalarının sağlanması önemlidir. Aksi herhangi bir durumda mutlaka devlet yaptırım gücünü kullanmalı ve Alevi yurttaşlarına da eşit şekilde koruma sağlayacağı konusunda güven vermelidir.

Güvenlik güçlerine tarafsız, insani değerlere saygılı, inançlara eşit mesafede davranmak üzere meslekiçi eğitim verilmelidir. Eğitimi verenler tarafsız olmalı, Alevilerin ve diğer inanç gruplarının da onaylayacağı kişilerden oluşturulmalıdır. Unutmamalıdır ki, Aleviler şu anki güvenlik teşkilatına bu anlamda güvenememektedir. Böyle düşünmelerine de maruz kaldıkları tutum yol açmaktadır.

B- ANAYASANIN GEREĞİ GİBİ UYGULANMAMASI, EKSİKLİKLERİ VE YASALARIN ANAYASA İLE ÇELİŞKİLERİNİN DOĞURDUĞU SONUÇLAR

1. Anayasadaki, “Eşitlik” İlkesinin Yasalarla “Haklarda Eşitliği” Sağlayacak Şekilde Yeterince Vurgulanmamış Olması Sorunu.

Anayasanın 10. Maddesinde *“Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.”* demektedir.

Kanun önünde herkesin eşit olduğunu söylemek yetmemekte olup, uygulamalarda yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle, belirli bir hakkı elde etme, hakkı kullanma konusunda da eşit olmak gerekir. Kanun önünde eşitliğin, yasalarla, “hak” kavramını da kapsayacak şekilde yeniden düzenlenmesinde yarar vardır. Bunun için, yasa ve yönetmeliklerin gözden geçirilerek gerekli iyileştirilmelerin yapılması gerekmektedir. Alevi-Bektaşiler bakımından “kanun önünde eşitlik” ilkesinin uygulanmaması, öncelikle din eğitimi ve din hizmetleri alanında kendini göstermektedir. Diyanet’in organizasyonu tümüyle Sünnilik ekseninde yapılandırıldığından Anayasanın kanun önünde eşitliği düzenleyen bu maddesi uygulamada işlemektedir. Diyanet’in Alevi-Bektaşilerin ve diğer inançların da kanun önünde eşitliğini dikkate alan şekilde yeniden yapılandırılması gerekmektedir.

2. Anayasanın 24. ve 14. Maddelerindeki Bazı Kavramların Soyut Olması Sorunu.

Anayasanın 24. Maddesi *‘Herkes, vicdan, dini inanç ve kanaat hürriyetine sahiptir. 14 üncü madde hükümlerine aykırı olmamak şartıyla ibadet, dini ayin ve törenler serbesttir.*

Kimse, ibadete, dini ayin ve törenlere katılmaya, dini inanç ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; dini inanç ve kanaatlerinden dolayı kınanamaz ve suçlanamaz.

Din ve ahlak eğitim ve öğretimi Devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Din kültürü ve ahlak öğretimi ilk ve ortaöğretim kurumlarında okutulan zorunlu dersler arasında yer alır. Bunun dışındaki din eğitim ve öğretimi ancak, kişilerin kendi isteğine, küçüklerin de kanuni temsilcisinin talebine bağlıdır.

Kimse, Devletin sosyal, ekonomik, siyasi veya hukuki temel düzenini kısmen de olsa, din kurallarına dayandırma veya siyasi veya kişisel çıkar yahut nüfuz sağlama amacıyla her ne suretle olursa olsun, dini veya din duygularını yahut dince kutsal sayılan şeyleri istismar edemez ve kötüye kullanamaz” demektedir.

Anayasanın 14. Maddesinde ise, temel hak ve hürriyetlerin kötüye kullanılamaması konusu düzenlenmiştir. 14. Madde metni şöyledir:

“Anayasada yer alan hak ve hürriyetlerden hiçbirisi, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmayı ve insan haklarına dayanan demokratik ve lâik Cumhuriyeti ortadan kaldırmayı amaçlayan faaliyetler biçiminde kullanılamaz. Anayasa hükümlerinden hiçbirisi, Devlete veya kişilere, Anayasayla tanınan temel hak ve hürriyetlerin yok edilmesini veya Anayasada belirtilenden daha geniş şekilde sınırlandırılmasını amaçlayan bir faaliyette bulunmayı mümkün kılacak şekilde yorumlanamaz. Bu hükümlere aykırı faaliyette bulunanlar hakkında uygulanacak müeyyideler, kanunla düzenlenir.”

14. madde metni de Diyanetin şu anki faaliyetlerine hukukilik kazandırmamaktadır. Tam tersine bu maddelere bakıldığında Alevi Bektaşî inancına sahip insanların haklılığı açıklığa kavuşmaktadır.

Diyanet işlerinin varlığı, işleyişi, işlemleri bu maddeye göre incelendiğinde kurumun anayasaya aykırı olarak işlediği açıkça görülür. Anayasanın 14. ve 24. Maddeler ışığında 633 Sayılı Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanunun anayasaya aykırılığı açık bir hukuki durumdur.

Ayrıca buradaki “özgürlük”, “inanç”, “vatandaşlık” gibi tanımlar soyut ve sınırları net belirlenmemiş şekilde kaldığı için çoğu zaman sonu gelmez hukuk tartışmalarına ve ciddi algı farklılaşması sorununa yol açmaktadır. Anayasada inanç, vatandaşlık ve özgürlükle ilgili maddelerin yeniden ele alınarak soyut tanımlar olmaktan çıkarılması, somutlaştırılmaları gerekmektedir. Anayasanın ilgili maddelerinin Türkiye’de yaşayan bütün inanç topluluklarının vatandaşlık, inanç ve özgürlükler konusunda haklarının sınırlılıklarını belirleyecek bir çalışmanın yapılması, ilgili maddelerin yeniden yazılması, gerekiyorsa, bu alanda yeni maddelerin eklenmesi gerekmektedir.

Anayasa hükümleri somut hak ve kurumları da kapsadığı zaman anlam kazanmaktadır. Bu nedenle dini inanç özgürlüğü ibadet hakkını, bir inancın öğrenilmesi hakkını ve bu hakkın uygulanacağı kurumu da içermelidir.

Hak kavramı hukukun temelidir. Hak kavramını yurттаş açısından tanımlamaya çalışırsak bir yurттаş verilmesi gereken paydır. Bu pay ölçülülük esasına göre verilmelidir. Bu bağlamda, Türkiye’de devletin yürüttüğü din eğitimi ve din hizmetleri alanlarında Alevilerin kendi inançları doğrultusunda herhangi bir haktan yararlandığını söylemek mümkün görünmemektedir.

3. Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Kuruluşu ve Yönetilmesi Hakkındaki Kanunun, Anayasanın 10. ve 24. Maddeleri İle Çelişmesi, Bu Maddelere Aykırı Hükümler İçermesi Sorunu.

Bu kurum bugünkü yapısı ve işleyişi ile Anayasanın 10. ve 24. Maddelerine aykırıdır. Çünkü Anayasanın 10. ve 24. Maddeleri bütün vatandaşları kapsarken Diyanet İşleri Başkanlığı'nın görev ve sorumlulukları bir tek inanç biçimini kapsamaktadır.

Oysa, Türkiye'de tüm vatandaşlar tek bir inanç biçimiyle sınırlı değildir. Farklı inanç biçimlerindeki vatandaşlar, sayıları ne olursa olsun inanç özgürlüğü kapsamında ve eşitlik ilkesi doğrultusunda haklarını elde edememekte ve kullanamamaktadırlar. Dolayısıyla bu durum, inanç hizmetlerinin tüm vatandaşlara eşit bir biçimde verilmesini engellemektedir. Sonuç olarak, 10. ve 24. Maddenin ortaya koyduğu inanç eşitliği ve özgürlüğü sadece kağıt üzerinde kalmaktadır.

Diyanet İşleri Başkanlığı'nı düzenleyen yasanın Anayasada ön görülen eşitlik ve inanç özgürlüğü konusunda bütün vatandaşlarına verilen haklar çerçevesinde yeniden düzenlenmesi kaçınılmazdır.

4. Diyanet İşleri Başkanlığı'nı Düzenleyen Anayasanın 136. Maddesinin 10. ve 24. Maddeleri İle Çelişerek Kurumun Siyasetten Bağımsız Olmasına Engel Teşkil Etmesi Sorunu.

Diyanet İşleri Başkanlığı'nı düzenleyen Anayasanın 136. Maddesi, Anayasanın 10. ve 24. Maddesi ile çelişmektedir. Siyasetin dışında kalması gereken kurum tamamen siyasetin içinde yer almaktadır. 136. maddede vurgulanan bir başka nokta ise: *"milletçe dayanışma ve bütünleşmeyi amaç edinmek"* görevi de tam olarak yerine getirilmediği gibi, dayanışma

ve bütünleşmeyi engelleyici bir kurum olduğu algısı yaratmaktadır. Belli bir mezhep anlayışı üzerinde örgütlenmesi ve bu anlayış doğrultusunda hizmet verilmesi milletçe dayanışma ve bütünleşmeye değil, ayrışmaya neden olmaktadır.

Anayasanın 136. Maddesi 10. ve 24. Maddeye uygun olarak yeniden düzenlenmelidir. Aksi takdirde açılacak bir aykırılık davasının 136. maddenin iptaline yol açacağı açıktır.

136. Madde: *“Genel idare içinde yer alan Diyanet İşleri Başkanlığı, lâiklik ilkesi doğrultusunda, bütün siyasî görüş ve düşüncülerin dışında kalarak ve milletçe dayanışma ve bütünleşmeyi amaç edinerek, özel kanununda gösterilen görevleri yerine getirir.”* şeklinde kaleme alınmıştır. Burada belirten *“bütün siyasî görüş ve düşüncülerin dışında kalmak”* kavramı da yetersiz kalmaktadır. Bu maddeye **“bütün mezhep, inanç ve ibadetlerin üstünde kalarak”** maddesinin yerleştirilmesi gerekir. Diyanet İşleri Başkanlığı’nın görevlerini yerine getirmesi sırasında bütün dini inanç ve anlayışları göz önünde bulundurması gerekir.

Aynı şekilde devlet bürokrasisi içerisinde Anayasal bir kurum olan Diyanet İşleri Başkanlığı’nın, mevcut Din İşleri Yüksek Kurulu marifetiyle belli bir mezhebi esas alan anlayış doğrultusunda verdiği fetvaların da laik devlet yapılanması içerisinde bir sorun yarattığı açıktır. Belli bir mezhebe ait dini görüş açıklama niteliğindeki bu fetvalara ve Diyanet İşleri Başkanlığı’nın görüşüne dayanılarak idari işlem tesis edilmesi gerek laiklik ilkesine, gerekse Anayasanın kanun önünde eşitlik ilkesine aykırıdır. Bu çerçevede Mahkemelerin, Başbakanlığın, TBMM Başkanlığı’nın, Valiliklerin ve Kaymakamlıkların Cemevleri konusunda Diyanet İşleri Başkanlığı’na ve ona bağlı birimlere danışarak aldığı görüşlerin de hukuki bir dayanağı ve hukuki hiçbir anlamı yoktur.

5. Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Kuruluş ve Görevleri Hakkında 633 Sayılı Kanunun Eşitsizliğe Yol Açması,  zerk Olamaması Sorunu.

Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanunun ayrıntılı bir biçimde incelenmesi ve değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu kanunun irdelenmesi sorunun kaynağına inilmesi bakımından son derece önemlidir. Eşitsizliğin temelini bu kanun oluşturmaktadır. Söz konusu kanunun mutlaka yeniden ele alınıp, düzenlenmesi gerekmektedir.

Kanunun 1. Maddesi: **“islam dininin inanęları,** ibadet ve ahlak esasları ile ilgili işleri yürütmek, din konusunda toplumu aydınlatmak ve **ibadet yerlerini yönetmek**  zere; **başbakanlığa bağlı** Diyanet İşleri Başkanlığı kurulmuştur.” şeklindeir. Buna ek olarak, (madde 1 – (ek fıkra: 12/7/2013-6495/4 md.) “Diyanet İşleri Başkanlığı ve başkanlığın izin verdiği vakıf, kurum ve kuruluşlar dışında, diğer kurum ve kuruluşlar ile özel ve tüzel kişiler tarafından **“diyanet”** kelimesi isim, unvan ve marka olarak kullanılamaz.” hükmü yer almaktadır.

Bu kanunla Diyanet İşleri Başkanlığı, Başbakanlığa bağlı bir kuruluş olup, doğrudan siyasetin emrine verilmiştir. Bu en önemli sorunlardan biridir. Diyanet İşleri başkanının atanmasında, b t cesinin hazırlanması ve kullanılmasında ortaya çıkan bu siyasi etki sistemin doğru işlemesini engelleyen durumların başında gelmektedir.

İbadet yerlerinin yönetilmesi de birinci madde ile birlikte Diyanet İşleri Başkanlığı'na verilmektedir. Bu merkezi bir biçimde, bütün ibadet kurumlarının tanımlanması ve yönetilmesini içine almaktadır ki, sorunun kaynağını da bu sistem oluşturmaktadır. Anayasanın din ve vicdan özgürlüğü ile ilgili maddeleri ile ibadet yerlerinin bir merkezden yönetilmesi

arasında ciddi ve temelden bir çelişki bulunmaktadır. Bu durum İslam'ın **"dinde zorlama yoktur"** düşüncesi ile de çelişmektedir. Sorunun kaynağı daha birinci maddenin uygulanması ile başlamaktadır. Örneğin bu kanun, Alevi Bektaşî inancını da Diyanetin yönetmesini uygun görmektir. Diyanet ise tamamen Sünnî bakış açısını benimsemektedir. Bugünkü mevcut uygulamaya bakıldığı zaman bütçesinin kullanım alanları, yapılan yayınlar, mevcut Din İşleri Yüksek Kurulunun kararları bir tek İslam anlayışını esas almaktadır. Avrupa Birliği müktesebatına da doğrudan aykırı olan bu durumun düzeltilmesi gerekir.

Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Yönetilmesine ilişkin kanun yeniden ele alınmalıdır. Öncelikle Başbakanlığa bağlı bir yapının oluşturulması anlayışından uzaklaşılmalı, İslam'ın diğer yorum ve anlayışlarını da Anayasanın ilgili maddeleri, Türkiye'nin anlaşmalarla taraf olduğu Avrupa Birliği Müktesebatı ve Birleşmiş Milletler kuruluş bildirgesine ve uluslararası yargı kararlarına bağlı olarak herkesin din, inanç ve vicdan özgürlüğünü garanti altına alacak bir yapının oluşturulması zorunludur.

C- DİYANETİN YENİDEN YAPILANMASI SORUNU VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Anayasamızın 10. Maddesi; *“Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetmeksizin kanun önünde eşittir. Hiçbir kimseye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz”* demektedir. Alevi-Bektaşîlerin en büyük arzusu bu maddenin tam olarak uygulanmasıdır. Bu gerçekleştiği takdirde Türkiye’de düşüncesinden dolayı yargılananlar, mezhebinden ve inancından dolayı dışlananlar, horlananlar, aşağılananlar, anadilinden dolayı ötekileştirilenler olmayacaktır diye düşünmektedirler. Bunun yanı sıra, çocuklarının istemedikleri halde **Sünni geleneğe dayalı din ve ibadet** esaslarını içeren “Zorunlu Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi” dersine katılıp, kendi geleneklerini ve inançlarını öğreten ders içeriğinden yoksun bırakılmayacaklarını ve Alevi köylerine de cemevi yerine cami yapılmayacağını belirtmektedirler.

Toplumsal yaşamın barışçıl bir ortam sunması için bireylerin **“inanç özgürlüğü”** ne sahip olmaları ve bir diğerinin inancına da saygılı olmaları şarttır. Yurttaşlarının Anayasal bir hak olan inanç özgürlüğünü hiç bir zorlama ve baskıya maruz kalmadan, gerçekten demokratik bir biçimde yaşayabilmelerini sağlayabilmek için **633 sayılı Diyanet İşleri Başkanlığı Kurulu ve Görevleri Hakkında Kanununun değiştirilmesi gerekmektedir.**

Türkiye’de, şu sırada, din ve inanç konularını düzenlemek konusunda yetkin kılındığı varsayılan kurum Diyanet’tir. 1924 yılında kuruluş kanununun ilk maddesinde *“Türkiye Cumhuriyeti’nde inanca ait uygulamalara dair hükümlerin verilmesi ve uygulanması TBMM ile onun oluşturduğu*

hükümete ait olup, yüce İslam dininin ve bundan başka inançlar ve ibadetlere dair bütün hükümler ve meselelerin yürütülmesi ve dini kurumların idaresi için Cumhuriyetin başkentinde bir Diyanet İşleri makamı kurulmuştur” denmektedir.

Ancak bu kurum, zaman zaman yapılan kanun ve madde değişiklikleriyle ilk kuruluş amacından dahi uzaklaşmıştır. Alevi-Bektaşilere göre bu kurum, belli bir kesimin inancını temel alarak, bu kesimin inancını adeta tüm yurttaşlara egemen kılmakla görevli ve yetkili hale gelmiştir. Tüm yasal düzenlemeler, uygulamalar, Alevi-Bektaşi inancında ve geleneklerinde yaşayanları ya da yaşamak isteyenleri de yok sayarak genel çizgisiyle Sünni inanç ve gelenekler diye adlandırabildiğimiz uygulama ve bakış açısına endeksli hale gelmiştir.

Sonuçta, Alevi-Bektaşiler Diyanet kurumunun uygulamalarıyla kültürlerini ve inançlarını yaşama konusunda nefes alamaz hale geldiklerini düşünmektedirler. Bu nedenle önemli sorunlardan biri olarak *“Diyanetin Yeniden Yapılanması”* konusu gündeme getirilmektedir.

Bazı Alevi-Bektaşi kurumları ve yazarlarca *“Diyanetin kaldırılması”* şeklinde tepkiler de ortaya konulmaktadır. Ancak bu tepkiler, iki temel görüşten kaynaklanmaktadır.

- a) Görüşlerden biri laik, demokratik bir ülkede böyle bir kurumun yerinin olmadığıdır,
- b) Diğer görüş ise, kurumun beklenen işlevinden fazlasıyla uzaklaşıp, başkalaşması nedeniyle kurumu düzeltmek yerine, belki de kaldırmak ve yerine beklentileri karşılayacak yeni bir yapının oluşturulmasına olanak sağlamak şeklindedir.

Bu arka plan dikkate alındığında gerçekte ikinci görüşü savunarak “*Diyanet kaldırılsın*” diyenlerle “*Diyanet Yeniden Yapılsın*” diyenlerin isteklerinin hiç de farklı olmadığı anlaşılmaktadır. Herkesin ortak talebi, Diyanet gibi bir kuruluşun Anayasaya uygun olarak temel hak ve özgürlükler çerçevesinde sağlıklı bir şekilde işlemesidir.

Çözüm olarak; alınan karar ister yeniden yapılandırma olsun, ya da eskinin iptali ve yeni bir düzenlemenin yapılması olsun bu yapının nasıl olması gerektiği konusunda önemli görüş ayrılıkları bulunmamaktadır. Biz bu çalışmada konuya “**yeniden yapılandırma**” olarak değineceğiz. Yeniden yapılandırma çalışmaları “*tarafsız bilimsel araştırma*” temelleriyle desteklenmelidir. Her kararın, bireyin “*inanç özgürlüğünü*” zedelediğinden emin olunmalıdır.

Din işlerini düzenleyen kurumun nasıl yapılması gerektiği konusunda mutlaka uzman kişilerden oluşan ve konuyu her yönüyle ele alacak bir kadro çalışması gerekecektir. **Kurumun özerk olması önemlidir.** Bu çalışmalarda görev alacak uzmanların tarafsızlığı ve azınlıkta kalan tüm inanç ve kültürel yapıları da bünyesinde barındırabilen ve yurttaş olarak her birinin inanç özgürlüğüne saygılı kararlar alabilen nitelikte olmaları elzemdir.

Eğer devlet, din hizmetleri ve din eğitimi alanında var olacaksa, bütün farklı dini grupları içine alacak bir şekilde yapılmalıdır. Devlet bütün bu gruplara eşit mesafede yaklaşmalıdır. Alevi-Bektaşîler kendilerine ayrı, diğer gruplara ayrı çözümler üretmek yerine, “*Herkes düşünce, vicdan ve din özgürlüğü hakkına sahiptir. Bu hak, kendi tercihiyle bir dini kabul etme veya bir inanca sahip olma özgürlüğü ile, tek başına veya başkalarıyla birlikte toplu bir biçimde, aleni veya özel olarak, dinini veya*

inancını ibadet, uygulama, öğretim şeklinde açığa vurma özgürlüğünü de içerir." hükmü bulunan BM İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi' nin uygulanmasını istemektedirler.

"Hiç kimse, kendi tercihi olan bir dini kabul etme veya inanca sahip olma özgürlüğünü zayıflatacak bir zorlamaya tabi tutulamaz" diyen BM Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi⁹ ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi gibi uluslararası metinlerde yer alan evrensel insan hakları standartlarına uygun bir yapıya gidilmesini ve yeni Anayasa çalışmalarının bu kriterler çerçevesinde gözden geçirilmesini ve yeniden düzenlenmesini en adil çözüm olarak önermektedirler.

Alevi-Bektaşiler için en önemli konulardan biri Türkiye Cumhuriyeti'nin laiklik ilkesidir. Laik bir devletin dini olamaz. Ancak yurttaşlarının din mensubiyetleri olabilir ve bu konuda seçim yapmakta özgürdürler. Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde çok büyük bir çoğunluk İslam dinine mensuptur. Ancak inanç özgürlüğü ilkesi, tek bir kişi dahi farklı bir dine, inanca sahipse onun da aynı özgürlüğü kullanabilmesini sağlamakla

⁹ BM Uluslararası Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi, düşünce, vicdan ve din özgürlüğü ile ilgili İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 18. Maddesinin genişletilmiş hali gibidir. Düşünce, vicdan, ve din özgürlüğü ile ilgili Birleşmiş Milletler Uluslararası Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nin 18. Maddesi şu şekildedir: *"Madde 18- Düşünce, vicdan, ve din özgürlüğü 1. Herkes düşünce, vicdan ve din özgürlüğü hakkına sahiptir. Bu hak, kendi tercihiyle bir dini kabul etme veya bir inanca sahip olma özgürlüğü ile, tek başına veya başkalarıyla birlikte toplu bir biçimde, aleni veya özel olarak, dinini veya inancını ibadet, uygulama, öğretim şeklinde açığa vurma özgürlüğünü de içerir. 2. Hiç kimse, kendi tercihi olan bir dini kabul etme veya inanca sahip olma özgürlüğünü zayıflatacak bir zorlamaya tabi tutulamaz. 3. Bir kimsenin dinini veya inancını açığa vurma özgürlüğü ancak kamu güvenliği, kamu düzeni, sağlık veya ahlak veya başkalarının hak ve özgürlüklerini korumak amacıyla, hukuken öngörülen ve demokratik bir toplumda gerekli olan sınırlamalara tabi tutulabilir. 4. Bu Sözleşmeye Taraf Devletler, anne-babalar ile mümkünse vasilerin kendi inançlarına uygun biçimde çocuklarına din ve ahlak eğitimi verilmesini isteme özgürlüğüne saygı göstermeyi taahhüt ederler."* Sözleşmenin tam metni için bkz.:<http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/53-73.pdf> (Erişim Tarihi: 24 Ekim 2011)

yükümlüdür. Tüm yurttaşlar fırsatlara erişmede eşit olmalıdır. Kaldı ki, İşlam dini içinde de farklı uygulamaların, mezhep ve görüşlerin yer aldığı aşıkardır. Bunlardan birinin diğerine egemen kılınmasıyla sonuçlanacak uygulamalardan kaçınılmalı, din işlerini organize edecek kurumun temel görev tanımında mutlaka bireyin inanç özgürlüğünün garanti altına alınması yer almalıdır görüşü hakimdir.

Elbette ki, her inanç grubunun denetimsiz olarak faaliyette bulunması, toplumu istenmedik sonuçlara ve kaosa sürükleyecektir. Bu nedenle denetim işlevini üstlenecek bir “ st kuruma” gereksinim vardır.  a-lışmalarımız ışığında önerilen bu üst kurum **denetim ve düzenlemeleri yapacaktır. Bu kurum hiç bir şekilde “inanç özgürlüğü” ilkesinden ödün vermemeli ve “eşitlik” prensiplerine sıkı sıkıya bağlı olmalıdır.**

Bu kurumun adı “**Diyanet  st Kurumu**” olarak önerilebilir. Bu  st kurumda görev alanların tarafsızlığı esas olmalı ve sosyal bilimlerin değişik disiplinlerinden ve ağırlıklı olarak hukuk lardan oluşması önerilmektedir.

Yeni düzenlemede Diyanet  st Kurumunun görevi “yurttaşların dini inançları , ibadet ve ahl k esasları ile ilgili hizmetlerin yürütülmesi için **ilke kararları almak**” olmalıdır. Ayrıca Anayasaya uygun şekilde laiklik prensipleriyle uyumlu olarak inanç özgürlüğü ve eşitlik konusunda Türkiye’deki her inanç grubunun haklarının bir diğeri tarafından çiğnenmeden özgürce kullanılması konusunda denetim yapmalıdır.

Din konusunda toplumu aydınlatmak, ibadet yerlerinin yönetilmesi için ilke kararlarını koymak gibi görevlerin de sadece ilkesel kapsamda düzenleyici işlem niteliğinde olması gerekir.

Her inanca mensup yurttaşlar bu şemsiye kurum altında temsil edilmelidir.

Denetim ve bütçe Diyanet Üst Kurumunun yönetiminde olmalı ve alt inanç gruplarının nüfusa oranları nispetinde bütçeden eşitlik ilkesi doğrultusunda yararlandırılması sağlanmalıdır. Bu konuda Arnavutluk örneğinden yararlanılabilir. (Ek:6)

Türkiye'deki farklı inanç gruplarının kendi karar kurulları olmalı ve bu inanca mensup kişilerin dini gereksinmelerini karşılamak üzere kararlar almak ve yürütmeye bulunmak bu karar kurullarının görevi olmalıdır.

İnanç Karar Kurulları, Türkiye'deki ana inanç gruplarından oluşan alt kurullardır. Örneğin:

a) Sünni İnanç ve Gelenek Karar Kurulu : Sünni inançtaki vatandaşların dini ihtiyaçlarını karşılamak üzere

b) Alevi-Bektaşî İnanç ve Gelenek Karar Kurulu : Alevi-Bektaşî inancındaki vatandaşların dini ihtiyaçlarını karşılamak üzere,

c) Diğer İnanç ve Gelenek Karar Kurulu : Türkiye'de temsil edilmekte olan diğer inançlardaki vatandaşların dini ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan karar kurulundan oluşur.

Bu konunun detaylandırılması ve işlerlik kazandırılması, yetkin uzmanlar tarafından oluşturulacak bir komisyonun kapsamlı çalışması sonucunda oluşturulabilir. Komisyonunda her inanç grubuna mensup yetkin kişilerin de olması gerekmektedir. Ayrıca, hukukçu ve sosyal bilimcilerin de görev alması önem taşımaktadır.

Özetle tekrarlamak gerekirse, Alevi-Bektaşiler açısından din ve inanç özgürlüğü ilkesi ve eşitlik prensiplerine uygunluk son derece önemlidir. Kendi gelenekleriyle ve inançlarıyla yaşamak istemektedirler. Diyanet gibi yurttaşlarının din ve inanç olgusunu düzenleyen bir kurum söz konusu olduğunda bu ilkelere uyularak yeniden yapılandırmaya gidilmesini olmazsa olmaz koşul olarak görmektedirler.

D- DIN VE İNANÇ EĞİTİMİ SORUNU

Mevcut müfredatın uygulanması sonucunda alınan eleştiriler, Alevi-Bektaşilerin değerlerinin, egemen inancın karar vericileri tarafından adeta hiçe sayılmakta olduğunu ve bu değerlerin unutturulmak istendiği izlenimini oluşturmıştır. Alevi-Bektaşilerin, ibadet biçimleri ve Tanrı'ya yönelişleri Sünni inançla farklılıklar içermektedir. Bu olgu herkesçe bilinmektedir. Bir inancın veya bir mezhebin ilkelerinin veya değerlerinin bütün çocuklara ortak bir inanç gibi verilmesi asimilasyoncu bir eğitim olarak algılanmasına sebep olmaktadır.

Din eğitimi konusunda yapılan araştırmalar çalıştay tutanakları ve uzmanlar tarafından çalıştay tutanaklarına ek olarak verilen raporlarda sorun ve çözüm önerileri şöyle sıralanmıştır:

1- “Din Kültürü ve Ahlak” Dersinin İçeriği Sorunu.

Okul müfredatlarında şu anda mevcut olan ders “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi” adı altında 12 yıllık temel eğitimin , 4. Sınıfından başlayarak 8. sınıf dahil olmak üzere haftada 2 saat ve 9.sınıftan başlayarak 12. Sınıf dahil olmak üzere haftada 1 saat zorunlu olarak verilmektedir.

Burada iki ayrı alan bulunmaktadır.

- a) Bunlardan birincisi din alanı,
- b) ikincisi ise ahlak alanıdır.

İki alanın birleştirilerek verilmesi sorun yaratmaktadır. Ahlak konusu

genel bir alan olup, herkes için aynı içerikte verilebilir. Oysa din dersleri özel bir alanı oluşturmakta olup, bu nedenle ahlak dersinden ayrılmalıdır. Ahlak dersi içeriği, yurttaşlık bilgisi gibi her Türkiye Cumhuriyeti vatan-daşının edinmesi gereken bilgileri içermektedir. İyi huylu olmak, güvenilir olmak, dürüst olmak, eline, beline, diline sahip olmak, vb.gibi ahlaki de-ğerlerin genç öğrencilere verilmesinde hiç kimsenin itirazı yoktur.

Din dersinden muaf olan/olacak olan öğrencinin bile ahlak dersi alması bir sorun teşkil etmez. Ders ayrılmadığı takdirde ise, farzedelim ki Musevi bir öğrenci ve din dersinden muaf, ahlak dersinden de muaf tutulmuş olacaktır. Bu nedenle ayrılıp ayrı bir ders olarak veya “Yurttaşlık Bilgisi ve Ahlak” şeklinde daha bütünleyici bir kapsamla verilmesi uygun olacaktır.

Dersin içeriğinin “din kültürü” kısmında ise, gerçek anlamda din kültürü, örneğin sosyolojik, antropolojik açıdan dinler tarihini ele alan bir kültür dersi olarak işlemek yerine, İslam dininin sünni görüşü doğrul-tusunda ibadet esaslarını ele alınarak verilmektedir. Bu durum anayasada-ki inanç özgürlüğü ilkesine ters düşmekte ve başta Alevi-Bektaşîler olmak üzere toplumun önemli bir kesimini rahatsız etmektedir. Alevi-Bektaşîler bu sorunu kendilerine uygulanan bir asimilasyon politikası olarak de-ğerlendirmektedirler.

2- “Din Kültürü” Dersinin Zorunlu Olması Sorunu.

Ahlak konusu ayrıldıktan sonra “Din Kültürü” dersi tüm öğrencile-re verilmeli midir? Sorusuyla başbaşa kalındığında, Alevi kültüründe yaşa-

yan vatandaşlarımızın bir çoğundan “zorunlu din dersi kaldırılmalıdır”, “din dersi zorunlu olmamalıdır” şeklinde isteklerin geldiği bilinmektedir. Ancak, bu isteklerin arka planı araştırıldığında, mevcut şekliyle verilmekte olan din derslerinin kapsamı, konuları, ele alış biçimleri, öğreticilerin niteliği vs. gibi alanlara yapılan yoğun eleştiriler nedeniyle ortaya çıktığı görülmektedir. Aileler, çocuklarının din ve inanç konusunda doğru bilgilerden yoksun olmalarını değil, kendi inançlarına ters düşen ve hatta ön yargılar içeren bir bakış açısının ve eğitiminin çocuklarına empoze edilerek adeta onların belirli bir islam bakış açısına yönlendirilmelerini, zorlanmalarını doğru bulmamaktadırlar. Bu durum, ulusal ve evrensel inanç özgürlüğü ilkelerine de aykırıdır.

Nitekim, **Danıştay 8. Dairesinin 2008 Mart ayında aldığı kararda şöyle denilmektedir** : “Devletin eğitim ve öğretim ile ilgili olarak üzerine düşen görevleri yerine getirirken, müfredatta yer alan bilgilerin, nesnel ve çoğulcu bir şekilde aktarılmasına dikkat etmesi ve ebeveynlerin dini ve felsefi kanaatlerine saygı göstermesi gerekmektedir. Anayasanın 24. Maddesine göre, din kültürü ve ahlak öğretiminin ilk ve orta öğretim kurumlarında okutulan zorunlu dersler arasında yer almaktadır. Ancak, bu öğretimin, anayasanın öngördüğü amaca uygun bir müfredatla verilmesi gerektiği, içeriğinin nesnel ve çoğulcu olması, kişinin dininin bir ayırım ve eşitsizlik unsuru olarak kullanılmaması ve devletin dinler karşısında tarafsız kalarak, bütün dinsel inançları eşdeğer görmesi gerekmektedir. Öğretimde uygulanan müfredatın belirli bir din anlayışını esas alması durumunda, bunun din kültürü ve ahlak bilgisi dersi olarak kabul edilemeyeceği ve din eğitimi halini alacağı açıktır. Nitekim Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nce öğretime ilişkin müfredatta yapılan ve kararımızda

hüküm kurmaya yeterli görülen tespitler uyarınca, ülkemizde çoğulculuk anlayışı içerisinde, nesnel ve rasyonel bir şekilde, din kültürü ve ahlak bilgisi öğretiminin verilmediğı sonucuna ulaşılmıştır.

Bu durumda, Anayasanın 24. Maddesinde, din kültürü ve ahlak bilgisi öğretiminin zorunlu olduğunun belirtilmesi, ilk ve orta  ğretim kurumlarında verilen öğretimin adınının ‘din kültürü ve ahlak bilgisi’ olmasına rağmen, içerik olarak din kültürü ve  ğretimi olarak kabul edilemeyeceğı açık olduğundan ve din eğitimin de ancak kişilerin kendi isteğine, küçüklerin de kanuni temsilcisinin talebine bağlı olması karşısında, din kültürü ve ahlak bilgisi dersinin bu içeriğı ile zorunlu tutulmasında hukuka uyarl k bulunmamaktadır.”

Ayrıca, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) 16 Eylül 2014 tarihinde Türkiye’de okullardaki din dersiyle ilgili davaya ilişkin kararını açıklayarak, mevcut içeriğı ile din derslerinin zorunluluğuna itirazı dile getiren bu kararda, ders müfredatına yapılan değişiklikler yeterli görülmemekte, eğitim sisteminde reforma gidilerek zorunlu din kültürü ve ahlak bilgisi derslerinden muafiyet hakkının tanınması ve bu muafiyet hakkının da, ebeveynlerin din ve inançlarını açıklamak zorunda kalmayacakları bir şekilde düzenlenmesini içermektedir .

Sonuçta, hem ulusal hem de uluslararası mahkeme kararlarına rağmen AK PARTİ hükümeti tarafından gerekli somut adımlar atılmamıştır. Tersine, son yıllarda milli eğitime ilişkin yapılan yeni düzenlemelerle uygulamadaki hak ihlalleri daha çok artmış ve konu karmaşıklaşmıştır.

¹⁰ Bu durum Alevi toplumunda güven kaybının derinleşmesine neden olmaktadır.

¹⁰ Alevi –Bektashi Federasyonu Hak İhlalleri Raporu, Sayı 1, Temmuz 2011. http://issuu.com/alevi/docs/alevi_rapor_1

Hubyar Sultan Alevi Kültür Dergisi 2013 Hak İhlalleri İzleme Raporu, 31.04.2014 ,www.hubyar.org

Çözüm olarak; alınan mahkeme kararlarının uygulanması ve hak ihlallerinin son bulması gerekmektedir.

3- Din Kültürüne İlişkin Dersin Zorunlu Olması Durumunda, Bu Dersin Nasıl Verilmesi Gerektiği Sorunu.

Din kültürü dersi bugünkü haliyle erken yaşlardan başlayarak öğrencilere verilmektedir. Takdir edilecektir ki, ilkokul seviyesindeki öğrenci ile lise seviyesindeki öğrencinin konuları algılama, yorumlama kabiliyetleri pedagojik olarak farklıdır. Bu husus göz önüne alınmaksızın ders programlarının hazırlanmaması gerekir.

Hangi bilgilerin, hangi seviyelerde ve nasıl verilmesi gerektiğinin tespiti ve bu bağlamda mevcut sistemin değerlendirilmesi için uluslararası kabul görecektir standartlara uygun şekilde bilimsel ve tarafsız eğitim bilimi uzmanlarınca ciddi bir **araştırma-geliştirme** faaliyetine ihtiyaç vardır. Bu uzmanların belirli bir dinsel görüşün temsilcileri konumunda olmaları büyük yük sakınca doğuracağından bilimsel yeterlilik ve tarafsızlıkları da büyük önem taşımaktadır.

Mevcut haliyle zorunlu Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinin içeriğinin Alevi-Bektaşilerce kabul görmediği aşikardır. Eğer müfredatta din ve inançlara ilişkin **zorunlu bir ders olacak ise**, bu ders mutlaka **Temel Dini Bilgilerin**, tarafsız, herhangi bir dini veya herhangi bir dini grubu yüceltmeyen şekilde oluşturulmalı ve sosyal bilimler (örneğin din sosyolojisi, din antropolojisi) uzmanlarınca verilmelidir.

Bu ders kesinlikle BİLGİLENDİRME amaçlı olmalıdır. Hiçbir şekilde çocukları bir dine, dinin belirli bir bakış açısına İNANDIRMA, belirli bir mezhebin, görüşün üstünlüğünü empoze eder şekilde verilmemelidir.

Şüphesiz ki din ve inanç konusundaki farklı görüşlere saygıyla yaklaşılmalı, ders kitaplarının içeriği toplumda yanlış şekilde yer etmiş ön yargılardan temizlenmiş olmalı, çocuklar arasında dostluk, kardeşlik ve beraberlik duygularını filizlendirmeli, düşmanlık tohumları ekmemelidir.

Gerek ders içeriğinin hazırlanması, ders kitaplarının oluşturulması, gerekse bunları verecek öğretmenlerin niteliğinde inanç özgürlüğü ve inançlara eşit mesafede olmak koşulu hakim kılınırsa, örneğin Alevi-Bektaşîlerin de onayını alacak şekilde düzenlenirse, Alevi-Bektaşîler de bu dersin müfredatta bulunmasında sakınca görmeyeceklerdir.

4- “Din Kültürü ve Ahlak” Dersinin Adının “Din ve İnanç Kültürü” Olarak Değiştirilmesi Sorunu.

Din Kültürü dediğimizde bazen sadece bir dinin baskın yorumunu esas alıp bu dinin çevresinde oluşan renkleri, inanç yorumlarını göz ardı etmektedir. Oysa, çeşitli inanç önderlerini, inanç merkezlerini ve yorumlarını da içermesi gerekir. Örneğin Hacı Bektaş Veli, Mevlana vb. gibi. Bu nedenle verilecek dersin adı “Din ve İnanç Kültürü” olmalıdır.

5- Din ve İnanç Kültürü Dersinin Müfredatta Yer Alma Şekli Sorunu.

Din ve inanca ilişkin bilgilerin müfredatta yer almasının kabul gördüğü durumda, sunulacak din ve inanç bilgisi çocukların yaşları da dikkate alınarak iki aşamada sunulmalıdır.

Önerilen durum şudur:

a) Temel Seviyedeki Din ve İnanç Kültürü Dersi:

Yukarıda belirtildiği gibi temel bilgilerin detaya inilmeksizin verildiği “**bilgilendirme**” aşamasıdır. (Bu derse ilişkin bilgi ve öneri 3. Maddede verilmiştir.)

Temel seviyedeki bu bilgilerin bilimsel yöntemlerle, öğrencilerin pedagojik düzeyleri dikkate alınarak , din hakkında doğru bilgilendirilmeyi esas alarak anayasa doğrultusunda verilmesi toplumsal barış açısından da faydalı olacaktır.

b) İkinci Seviyedeki Seçmeli Din ve İnanç Kültürü Dersi.

Bu ders iki ayrı seçmeli ders olarak hazırlanmalıdır:

1- “**Din kültürü ve Alevi-Bektaşî İnanç ve Geleneği**”

2- “**Din kültürü ve Sünnî İnanç ve Geleneği**” gibi başlıklar taşıyabilir.

Bu dersler **seçmeli** olmalıdır. Asla öğrenciler bu derse zorla alınmamalı, seçmek için zorlanmamalı, mahalle baskısına da tabi tutulmamalıdır. Alevi-Bektaşî İnanç ve Geleneği dersini ya da Sünnî İnanç ve Geleneği tercihli dersi almak için söz konusunu kökenlerden gelmek gibi bir mecburiyet olmaması gerekmektedir. Hiç bir öğrenci Alevi-Bektaşî aileden ya da Sünnî aileden geldiğini açıklamak durumunda olmamalıdır. Bu durum, T.C. Anayasasının din ve vicdan hürriyetini düzenleyen 24. Maddesiyle uyumlu olacaktır. . Bu derslerde öğrenciler istedikleri seçeneği seçebilmelidirler.

6- Ders İçeriklerinin Kimler Tarafından Oluşturulacağı Sorunu.

Ders içerikleri hazırlanırken çocukların yaşları, soyut kavramları algılayabilme yetenekleri vb. pek çok faktör dikkate alınarak hareket edilmelidir. Eğitim Fakültelerinde bu konuda araştırmalar yapılmalı, gelişmiş ülkelerde din kültürü eğitiminin verilme düzeyleri araştırılmalı ve hiçbir inanç empoze edilmeden ve yönlendirilmeden bilgi aktarılmasına özen gösterilmelidir.

Seğmeli derslerin içeriğinin hazırlanmasında ve kontrolünde ise mutlaka Alevilik ağırlıklı dersin, Alevi-Bektaşîlerin onaylayacağı bu konuda akademik çalışma yapmış öğretim elemanlarıyla hazırlanması gerekir.

Verilecek eğitimin yukarıda belirtilen farklı yaş gruplarının zihinsel, duygusal ve psikolojik yapılarına uygun biçimde hazırlanması, ders araç gereçlerinin ve kitaplarının bu düzeye uygun hale getirilmesi gerekir.

7- Dersin İşlenmesi, Dersi Verecek Öğretmenlerin Yetiştirilmesi Sorunu.

Din ve inanç konuları hassas konulardır. Doğru, tarafsız ve bilgilendirerek aktarılabilmesi gerekir. Her ne kadar ellerinde ders kitabı gibi materyaller olsa da, bu dersleri verecek öğretmenlerin nitelikleri de çok önem taşımaktadır. Öğretmenlerin İlahiyat Fakültesi, Sosyal Bilimler ve Eğitim Fakülteleri mezunları arasından seçilmesi mümkündür. Bunlara pedagojik formasyon yanında seğmeli olarak Alevilik veya Sünnilik üzerine bilgilendirme dersleri verilmesi de gerekmektedir. Bu bir tür sertifika programı olabilir. Almanya ve Avusturya örnekleri bu konuda değerlendirilebilir.¹¹ Bu formasyonu tamamlayan öğretmen adayları dersleri vermek üzere yetiştirilmiş olur. Derslerin doğru ve amacına uygun yürütülmesini güvenilir bir denetim sistemi ile kontrol etmek de şarttır.

Eğitim bir bütünlük içerisinde verilmediği takdirde başarıya ulaşamaz. Gelişmiş ülkelerde de bu konuya özel önem verilmektedir. Örneğin Alman Anayasası'nın 7. ve 9. Maddelerinde din eğitimiyle başka hiç bir ders için söz konusu olmadığı halde nasıl yapılacağı konusunda özel maddeler kon-

¹¹ Ek 3 ve Ek 5

muştur.¹² Bu da diğer derslerden daha fazla hassasiyet taşıdığını gösterir.

Bir dersin eğitimi ise kendi içinde bütünsel bir yapı oluşturur. Bu bütünlük içinde iyi bir öğretmen, nitelikli bir ders araç gereci ve kitabı, konunun hassasiyetinin farkında olan bir okul yönetimi, pedagojik seviyeye göre belirlenmiş güçlü bir müfredat ve bunların işleyişini kontrol eden nitelikli bir denetim kurumu ve eğitim süresince eğitime destek olma bilincinde olan ailenin katkısıyla başarılı olabilir.

¹² Ek 4

E- CEMEVLERİNİN STATÜSÜ

1- Cemevlerinin İbadethane Sayılmaması Sorunu.

Aleviler cemevlerinin ibadet yeri olduğu konusunda hemfirdirler. Cem kavramı İslam dini içinde çok eski dönemlerden beri “toplanmak, cem olmak” anlamında kullanılmaktadır. Cem olmak, Alevi-Bektaşî kültüründe “Kırklar Cemi”ne dayanmaktadır. Anadolu’da 12. yüzyıldan beri cem yapılan mekanlar olduğu, bunların kendilerine özgü bir mimari planı bulunduğu bilinmektedir. Bu adlandırmalar arasında “Baba Damı”, “Cem Damı”, “Babaevi”, “Dede Sofası”, “Meydan”, “Divan” gibi adlar bulunmaktadır. Bunlardan bilinen en eski örnek Malatya’nın Onar köyünde bulunan iki “Baba damıdır”. Ayrıca, Amasya’da, Uşak’ta ve Tunceli’de cem yapılan mekanlar olarak ayrılmış yerler bulunmaktadır. Dergahlarda ise “Meydan Odası”, “Kırklar Meydanı” adıyla kutsal kabul edilen ve cem yürütülen özel alanlar bulunmaktadır. Cemevleri bazılarının sandığı gibi 1990’lı yıllarda çıkmamış, 1990’lı yıllardan başlayarak Cemevi adıyla yaygın tek bir ad kullanılmaya başlanmıştır. Yani, Cemevleri vardır ve Anadolu’da çok eski dönemlerden beri ibadet alanı olarak kullanılmaktadır.

Alevi kültüründeki ibadet yerleri konusunda ciddi bilgi eksikliği bulunmaktadır. Özellikle üniversitelerin ilgili bölümleri, Diyanet İşleri Başkanlığı ve İlahiyat Fakülteleri’nde bu konularda araştırma yapılması bilgi eksikliğinin ortadan kalkmasına ve kafa karışıklığının giderilmesine yardımcı olacaktır.

2- Cemevi-Cami Problematiği.

Cemevleri Alevi-Bektaşîler için bir ibadethanedir. Alevi-Bektaşî geleneği hem camiye hem de Cemevini kutsal mekan olarak kabullenmekte ancak kendi ibadetlerini Cemevinde yapmaktadırlar. Cemevleri

aynı zamanda eski Dergah'ların işlevlerini devam ettirmekte ve sosyal hayatın bazı gereksinmelerine de yanıt veren birimler ve işlevler üstlenmektedir. (Örneğin aş evi vb. gibi)

Kabul edilsin veya kabul edilmesin, Cemevleri Anadolu'nun hemen hemen her köşesinde; il, ilçe, kasaba ve köylerinde yayılmaktadır. Bunlar henüz yasal statüye kavuşmamış olsalar bile, halkın dini ihtiyaçlarını karşılamakta ve fiili olarak hizmet vermektedir.

Cemevlerinin yasal olsa da olmasa da bir inanç grubunun ihtiyacını karşılıyor olması, Anayasa'nın 10., 14., 24. Maddeleri ile Türkiye'nin de dahil olduğu Birleşmiş Milletler Uluslararası Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesinin 18. Maddesinde belirtilen ilkelere uymaktadır. Bu yüzden bir inanç merkezi olarak tanınmasının yasal bir sakıncası bulunmamaktadır. Kaldı ki bazı cemevlerinin yapılmasına kamu kurum ve kuruluşlarının ve belediyelerin parasal destek verdikleri, bu desteğin son otuz yıl içinde bir çok hükümet döneminde örneğinin olduğu bilinmektedir.

Bir toplumun ibadethane kabul ettiği yer o toplum için ibadethane niteliğindedir. Nasıl ki Sünni gelenekte olanlar camiye ibadethane kabul ediyorlarsa, Alevi gelenekte olanlar için de Cemevi bir ibarethane niteliği taşımaktadır. Bunlardan birinin varlığı, önemi ve kutsallığı, cemaati diğerininkini yok sayamaz.

3- Cemevlerinin Mimari Açısından Kontrolsüz İnşa Edilmesi Sorunu.

Cemevleri kontrolsüz bir biçimde sivil oluşumlar tarafından yapılmaktadır. Bu binalar kentlerde apartmanların arasına sıkışmış çoğu estetikten yoksun binalardır. Bu görüntü kirliliği oluşturan betonarme binaların inanç yerleri olarak görünmesi doğru değildir.

Cemevlerinin tarihi geleneğindeki mimari modellerine baktığımız zaman bazılarının bir külliye biçiminde yapıldığı görülmektedir. Bunlardan en eskilerinden biri olan Hacı Bektaş Dergahı, Şahkulu, Karaca Ahmet, Otman Baba, Hasan Demir Baba, Harabati Baba külliye biçiminde yapılmış mimari komplekslerdir. Bunların Anadolu'da ve Balkanlar'da bir çok örneği sayılabilir.

Gelenekteki cemevi mimari modellerine bir başka örnek olarak Malatya'nın Mezirme (Ballıkaya) Köyünde bulunan cemevi gösterilebilir. Bu cemevinin ortasında bir "karadirek" bulunmaktadır. Karadirek ayrı bir manevi anlam taşımaktadır. Bu yüzden halk arasında bu mimariye "Kara Direkli Baba Dami" adı verilmektedir.

Bir başka mimari modeli ise "kırlangıç çatı" dediğimiz tamamen Anadolu'ya özgü bir mimari modeldir. (Onar Köyü Cemevi), (Hacı Bektaş Veli Dergahı Cemevi).

Çözüm olarak; bu modellerin geliştirilerek tarihi dokuya ve geleneğine uygun estetik güzelliğe sahip cemvlerinin yapılması, yaygınlaştırılması gerekmektedir. Bu konuda üniversitelerde ve Alevi-Bektaşî kurum ve kuruluşlarda, Alevi-Bektaşî kültürünü esas alan mimari projeler geliştirilebilir.

4- İnanç Önderlerinin ve Hizmet Sahiplerinin Eğitimi ve İnanç Hizmetlerinin Yürütülmesinin Sisteme Bağlanması Sorunu.

İnancın ve kültürün devamlılığı açısından bu alanda hizmet görmek olan İnanç Önderlerinin (örneğin, dedelerin, babaların, zakirlerin ve diğer hizmetleri yürütenlerin) eğitimleri ve genç nesillerin yetiştirilmeleri önemlidir. Bu konu üzerinde çalışılmalı ve Alevi-Bektaşî toplumunun

tümü tarafından kabul görecek detaylı öneriler geliştirilmelidir. Bu konu üzerinde ayrı bir çalışma yaparak çeşitli öneriler geliştirilebilir.

Öncelikli konulardan bir diğeri ise, inanç önderlerinin hizmet görmelerine ilişkin organizasyon sorunudur.

Hangi inanç önderlerinin hangi cemevinde hizmet göreceği günümüzde Dernek ve Vakıf adı altındaki sivil toplum örgütleri tarafından yapılmaktadır. Bu ciddi bir sorun oluşturmaktadır. Çünkü, sivil toplum örgütleri kendi düşüncelerine uymadığını düşündükleri inanç önderlerinin görevlerine son vermekte veya inanç önderlerini kendi görüşleri doğrultusunda kontrol altında tutmaya çalışmaktadırlar. Bu da inancın, mutlak doğruluk, adalet üzerinde yürümesi gereken nitelikte olmasını engellemektedir. Çalıştaylar sonrası ortaya çıkan görüş ve öneriler arasında, Alevi-Bektaşî inanç önderleri tarafından oluşturulmuş “İcra Kurulu” tarafından seçilmesi, eğitilmesi, görgüden geçirilmesi, “el ele el hakka” ilkesiyle hareket edilmesi önerilmektedir.

“İcra Kurulu”nun Diyanet’in yeniden yapılanması başlığında öngörülen “Alevi-Bektaşî İnanç/Gelenek Karar Kurulu” bünyesinde yer alması öngörülmüştür.

5- Cemevlerinin Masraflarının Karşılanması Sorunu.

Devlet camilerin her türlü masrafını karşıladığı gibi imam ve müezzin kadroları atamakta ve bunların kadrolu olarak devlet memuru statüsünde çalışmalarını sisteme bağlamaktadır. Aynı durum Alevi-Bektaşî inancı için geçerli olmamaktadır. Bu durum da anayasanın inançlar arasında özgürlük ve eşitlik bakımından denkliliğine ciddi zarar vermekte haksızlığa sebep olmaktadır.

Bu konuda yaptığımız araştırmalardan elde ettiğimiz sonuçlara göre üç farklı çözüm önerisi geliştirilmiştir:

a) Bir kısım Alevi-Bektaşî sivil toplum örgütleri, kanaat önderleri devletin Cemevlerinin hiç bir masrafına karışmamasını önermektedir. Alevi-Bektaşî toplumunun kendi inanç merkezlerinin ve hizmet görenlerin masraflarını kendilerinin karşılamalarının inanç özerkliği ve özgürlüğünü güçlendireceğini düşünmektedirler.

b) Bir kısmı ise, Cemevlerinin elektrik, su, doğal gaz gibi ihtiyaçlarının camilerde olduğu gibi devlet tarafından karşılanması gerektiğini, personel giderleri, maaşlar gibi diğer masrafların ise Alevi-Bektaşî toplumu tarafından karşılanmasının uygun olacağını düşünmektedirler.

c) Üçüncü bir grup ise cemevlerinin elektrik, su, doğal gaz gibi masrafları ile burada görevlendirilecek bekçi, hizmetli ve benzeri personelin masraflarının da devlet tarafından karşılanmasının uygun olacağını dedelerin, babaların ve diğer cem hizmet sahiplerinin toplumun kendi içinde finanse edilmesinin gerektiğini düşünmektedirler.

d) Diğer bir grup ise, tüm masraf ve maaşların devletçe karşılanmasını istediklerini belirtmektedirler.

Ancak, büyük bir kesim dedelerin ve babaların devletten maaş almasının Alevi-Bektaşî ianancının temelinde olan „Hizmet Hak İçin” prensibine ve özerk inanç anlayışına denk düşmeyeceğini belirtmekte bu nedenle (c) şıkkındaki öneriyi çözüm olarak önermektedirler. Diyanet’in yeniden yapılanması şemasında Diyanet Üst Kurumu’na verilecek nüfus oranındaki **bütçeyi kullanma yetkisi dahilinde inanç önderlerinin masraflarının karşılanması İcra Kurulu kanalıyla gerçekleştirilebilecektir.**

Sonuç olarak, gerek Anayasa'nın eşitlik ilkesi, gerekse ulusal düzenleme ve uluslararası belge ve yargı kararları doğrultusunda, ibadet yerleri arasında ayırım yapmadan, eşit koşullar yaratılması gerekmektedir.

F- ALEVİ-BEKTAŞİLİĞE İLİŞKİN EKSİK VE YANLIŞ BİLGİLENDİRMELER

1. Alevi-Bektaşî Kültürüne İlişkin Bilgi Eksikliği Sorunu.

Alevi Bektaşî toplumunun en önemli sorunlarından birisi ciddi bir bilgi eksikliğinin olmasıdır. Bu bilgi eksikliği sebebiyle başta aydınlarımız olmak üzere herkes sahip oldukları eksik veya yanlış bilgilerle konuşmakta veya yazmakta ve bu durum ciddi bir bilgi karmaşasına sebep olmaktadır.

Bu konuda ilgili kamu kurumlarının, örneğin Üniversitelerimizde kurulmuş olan Alevi-Bektaşîlik konusunda araştırma yapan merkezlerin daha etkin bir biçimde Alevilik ve Bektaşîlikle ilgili alan araştırmaları, kültürel çalışmalar yapmaları ve bunların bulgularını geniş kitlelerin yararlanacağı bir biçimde sunmalıdırlar. Böylece bilgi boşluğunun hızla doldurulması sağlanacak, bilgi eksikliği yüzünden ortaya çıkan çoğu çatışmaların önüne geçilecektir.

Üniversite bünyelerinde az sayıda bulunan araştırma merkezleri bu konuda yetersiz kalmaktadır. Kendilerine ait bağımsız bütçelerinin olmaması nedeniyle araştırma yapmakta sınırlı kalmaktadırlar. Büyük şehirlerde kurulu köklü üniversiteler bünyesinde, bağımsız bütçeleri olan enstitüler açılması gerekmektedir. Enstitüler ise, kanunla kurulmaktadır. Bu konuda gerekli ilginin gösterilmesi talep edilmektedir.

Üniversiteler bünyesinde lisans ve lisans üstü düzeyinde, Alevilik-Bektaşîliğin tarafsız bir biçimde kültürel açıdan ders olarak verilmesi önemlidir. Fakültelerde, araştırma merkezlerinde akademik olarak yapılabilecek, konuya ilişkin pek çok alan araştırması, doktora konusu bulun-

maktadır. Bu çalışmalar teşvik edilmeli ve yaygınlaştırılmalıdır. Bu alanda üniversitelerimize görev düşmektedir. Alevi-Bektaşî kurum ve kuruluşları bir bilişim ağıyla söz konusu bilgilerden yararlandırılmalıdır.

Alevi - Bektaşî kültürü yaklaşık bin dört yüz yıllık bir süreçte İslam dünyasında ortaya çıkan olay ve gelişmelerden beslenmektedir. Bu yüzden UNESCO tarafından maddi ve maddi olmayan kültür varlıkları olarak tasnif edilen kültür değerleri açısından oldukça zengin bir literatür oluşturmaktadır.

Maddi kültür öğelerinin derlenmesi, tasnif edilmesi ve yaşatılması konusunda adımlar atılması, gerektiğinde tematik müzeler oluşturularak bu maddi kültür varlıklarının sergilenmesi, bilgilendirme açısından son derece önemli ve kalıcı bir adım olacaktır.

Alevi-Bektaşî kültürü varlıkları ile ilgili olarak, bir başka temel sorun ise, bilgi ve belgelerin yurt dışına götürülmesidir. Günümüzde, ABD ve Avrupa'nın tanınmış üniversitelerinde, Alevi Bektaşî kültürü ile ilgili çok değerli yazmalar, şecere, belge, padişah fermanları arşivlenmiş bulunmaktadır. Bu belgeler Anadolu'dan götürülmüş kültür varlıkları olarak Anadolu'ya geri getirilmeli, oluşturulduğu topraklarda sergilenmelidir. Kültür ve Turizm Bakanlığının farklı alanlarda, Anadolu'dan kaçırılan veya satın alınarak özel kişiler eliyle veya devlet müzelerinde sergilenen eserlerin iadesi konusunda girişimleri bulunmaktadır. Alevi Bektaşî kültürü ile ilgili eserlerin de geri getirilmesi konusunda girişimlerde bulunulmalıdır.

Maddi olmayan kültür öğelerine gelince, kentleşme ve küreselleşmenin etkisi altında, bu kültür öğeleri yok olma tehlikesi ile karşı karşıyadır. UNESCO maddi olmayan kültür unsurlarının derlenmesi ve

arşivlenmesi konusunda ülkemizin de katıldığı 152 ülke arasında bağlayıcı kararlar almıştır. Bu kararlar çerçevesinde sözlü tarih derlemelerinin yapılması, söylenceler ve menkıbelerin toplanarak arşivlenmesi için ilgili devlet kurumlarının harekete geçirilmesi gerekli görülmektedir. Alevi-Bektaşî kurum ve kuruluşları da bu konuda destek vermelidir.

Alevi-Bektaşî hat eserleri, uluslararası kültür değeri olan eserlerdir. Bunların derlenmesi, arşivlenmesi ve sergilenmesi Alevi Bektaşî kültür varlıklarının korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması açısından önemlidir.

Alevi-Bektaşî kültür öğeleri arasında müzik ve edebiyat, önemli bir yere sahiptir. Bu kültür, yüzlerce ozan, şair yetiştirmiştir. Ayrıca, Bektaşî fıkraları açısından da zengin bir kültürel mirasa sahiptir. Nefes, şathiye ve benzeri müzik unsurları yalnızca Alevi Bektaşî kültürü açısından değil Anadolu'da geliştirdiğimiz bin yıllık tasavvuf kültürü açısından da son derece zengin ve değerli bir literatür oluşturmaktadır. Bir kısmı, müzikle ilgilenen kamu kuruluşları, özel kurumlar ve kişiler tarafından derlenmiş, ancak, çok önemli bir kısmı halen derlenememiştir. Bu çalışmaların gerçekleştirilmesi için başta Alevi-Bektaşî kurum ve kuruluşları olmak üzere üniversitelerimiz de destek vermelidir.

Alevi-Bektaşî müziği yapısı, nitelikleri itibarıyla halk kültürümüzün çok önemli unsurları arasında yer almaktadır. Bu yüzden müzik aletlerinin yaygınlaştırılması, eğitiminin verilmesi, bu konuda eğitim ve kültür çalışmaları yapan özel kurumların desteklenmesi, birlik ve beraberlik ruhunun gelişmesine de katkıda bulunacaktır. Örneğin günümüzde, Aşık Veysel'in, Aşık Mahzuni Şerif'in eserleri toplumun bütün bireyleri tarafın sevgi ve sempati ile karşılanmakta hepimizi kucaklamaktadır.

Alevi-Bektaşî müziği günümüzde yabancı müzisyenler tarafından da beğenilmekte, ülkemizin tanıtımına önemli kaktıda bulunmaktadır. Bir Anadolu ereni olarak Çorum-Osmancık, Muğla yöresinde makam-ları bulunan 15. yüzyıl inanç önderlerinden Koyun Baba üzerine yapılan konçertonun uluslararası müzik çevrelerinde en çok satan müzik parçaları arasında yer alması, Macar sanatçıların Gül Baba ile ilgili olarak beste-ledikleri operanın klasikler arasına girmesi, Anadolu müzik kültüründen derin etkilenmeler taşıması örnek gösterilebilir.

2. Sünnilerin Alevilere İlişkin Bilgi Eksikliğinin Giderilmesi ve Yanlış Önyargılardan Arındırılması Sorunu.

Sünni gelenekten gelen kimselerin de bu konuda ciddi bilgi ek-siklikleri vardır. Tarihimizin önemli kırılma noktalarını oluşturan dönem-lerden günümüze gelen eksik ve yanlış bilgilerin oluşturduğu olumsuz ortamın etkisinde kalmaktadırlar. Esasen çatışmaları destekleyen, besle-yen, geçmişin acı olaylarının yol açtığı ön yargıdır.

Alevi-Bektaşî inancının yazılı kaynaklarının olmadığı yolundaki yanlış bilginin yarattığı ortamda, insanların spekülâtif bilgilere dayalı yo-rumlar yapmaları, bu yorumların oluşturduğu ortamın karar verme süreç-lerini ciddi olarak etkilediği görülmektedir.

Sünnilerin Alevilere ve Alevilerin Sünnilere bakış açıları üzerinde akademik çalışmalar yapılmalı, bu çalışmalar sonucunda tarihteki acı olay-lardan dersler çıkarılarak, bunların yenilenmemesini sağlamak amacıyla birbirlerine önyargısız ve saygı çerçevesinde yaklaşımlarını desteklemek gerekir.

Çözüm olarak; başta devletin bütün kurum ve kuruluşlarında olmak üzere, yayın organlarında, ders kitaplarında, siyasi söylemlerinde,

camilerde verilen vaazlarda ve hutbelerde doğru bilgilerin verilip toplumu ayırıştırıcı söylemlerden arındırılması gerekmektedir.

3- Alevilerin Sünnilere İlişkin Bilgi Eksikliğinin Giderilmesi ve Yanlış Önyargılardan Arındırılması Sorunu.

Şüphesiz ki, Alevilerin de Sünnilere karşı olumsuz önyargıları oluşmuştur. Tarihte olmuş talihsiz olaylardan ders çıkarmak gerekir. Din ve inanç özgürlüğü ve eşitlik ilkeleri doğrultusunda her iki grup da kendi ibadetlerini ve geleneklerini sürdürebilmelidir. Birinin diğerine yaklaşımının mutlaka dostça ve hoşgörü çerçevesi içinde olması sağlanmalıdır. Bu devletin eğitim politikası içinde yer almalıdır. Devletin ve hükümetlerin söylemlerinin barışçıl ve uzlaşmacı, tüm inançlardaki vatandaşlarını aynı şekilde kucaklayıcı olması önemlidir.

Çözüm olarak, Alevi-Bektaşîler de başta Alevi-Bektaşî kurum ve kuruluşları olmak üzere Cemevleri, yayın organlarında, görsel ve basılı yayınlarında Sünnilere yönelik önyargılardan arınmalı, kardeşlik, hoşgörü ve saygı çerçevesinde tarafsızlık ilkesine bağlı olarak doğru şekilde bilgilendirmelidir.

4- Medya Yoluyla Alevi-Bektaşîlere İlişkin Yanlış Veya Eksik Bilgilendirmenin Önüne Geçilmesi Sorunu.

Medya en önemli yaygın eğitim aracıdır. Çoğu zaman isteyerek veya istemeyerek bilgisizce söylenen sözler, yapılan programların içerikleri nedeniyle özellikle Alevi-Bektaşîlere ilişkin önyargı içeren konuşmalar incitici olmaktadır. Bunların kınanması ve tekrarlanmasının önlenmesi gerekmektedir.

Çözüm olarak, medyada doğru bilgilerin paylaşılabilmesi için çeşitli programların yapılmasına, hem Sünnilerin Alevilere hem de Alevilerin Sünnilere anlayış ve saygı ile yaklaşımlarını teşvik edici konular, programlar, sunumlara yer verilmelidir.

Bu konuda bir medya stratejik planının oluşturularak, kısa ve uzun vadeli hedefler doğrultusunda bilgilendirme çalışmaları yapılmalı ve sonuçları değerlendirilmelidir.

Alevi-Bektaşî inancının çok sayıda yazılı kaynağı bulunmaktadır. Bunlardan bir kısmı doğrudan Alevi-Bektaşî inancının temellerini oluştururken bir kısmı da dolaylı yoldan bu inançla ilgilidir. Bu konuda yazılmış çok sayıda kitap, yazma eser kütüphanelerimizde bulunmakta ve halen taranmayı ve yayınlanmayı beklemektedir. Bunların medya yoluyla tanıtılması sağlanabilir.

Ayrıca, bunların belirlenmesi, taranması ve yayınlanması için projeler geliştirilmesi, önem sıralarına göre yayınlanması, hem kültürümüzün çok önemli bir kısmının gün ışığına çıkarılmasını sağlayacak, hem de Alevi-Bektaşî inancı ile ilgili doğru bilgilerin kulaktan dolma değil, yazılı kanıtlarıyla anlaşılmasını sağlayacaktır.

G- ALEVİ-BEKTAŞİ VAKIFLARININ STATÜSÜ

1. Alevi-Bektaşî Vakıflarına İlişkin Sahiplenme Sorunu.

Şu anda Alevi-Bektaşîlerin yönetiminde olan (Şah Kulu gibi) vakıf mekanları için vakıflar genel müdürlüğüne kira ödenmesi sorunu bulunmaktadır.

Çözüm olarak, öncelikle, Alevi-Bektaşîlerin yönetimindeki vakıf mekanları için kira ödenmesine bir an önce son verilmesi ve bu mekanların Alevi-Bektaşî toplumuna bedelsiz tahsis edilmesi talep edilmektedir

Alevi-Bektaşî vakıfları Selçuklu ve Osmanlı döneminden beri çok geniş bir coğrafyada kurulmuş ve işletilmiştir. Osmanlı Devletinin gerileme dönemlerine bağlı olarak kaybedilen topraklarla birlikte bu vakıfların bir kısmı topraklarımızın dışında kalmıştır.

Yurtiçinde kalanların bazılarının mütevellisi olan ailelerin değişik sebeplerle vakfı işletememeleri sebebiyle vakıf kapanmış ve vakfa bağlı emlak kullanılamaz duruma gelmiştir. Bazı vakıf arazileri ise, şahısların eline geçmiş ve zamanla tapu kaydı çıkarılmıştır. Ancak bir kısmı, Tekke ve Zaviyeler Yasası'yla birlikte hazineye devredilmiş ve bugün müze olarak kullanılmakta veya Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından kiraya verilmektedir.

Bu vakıfların envanteri tam olarak çıkarılmadığı için statüleri konusunda da sağlıklı bir yorum yapmak mümkün görülmemektedir.

Çözüm olarak; devletle işbirliği ile Alevi-Bektaşî sivil toplum örgütleri tarafından bu konuda bir çalışma grubu oluşturularak bu vakıflara ait bilgi ve belgelerin toplanması gerekmektedir. Bu bilgiler için Başba-

kanlık Osmanlı Arşivi, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, ailelerin elinde bulunan bilgi ve belgeler toparlanarak bir envanter çalışmasının yapılması gerekmektedir. Bu çalışmanın yapılabilmesi için hukukçu, tarihçi, mimar ve benzeri meslek gruplarından uzmanlardan oluşan bir komisyonun oluşturulması gerekmektedir.

2. Vakıflar Genel Müdürlüğüne Kayıtlı Emlakın Hukuki Statüsünün Belirlenmesi Sorunu.

Mütevellisi belli olmayan vakıflara ait vakıf mallarının yeniden, amacı doğrultusunda kullanılması için süreçlerin başlatılması mümkün görünmemektedir.

Çözüm olarak; sivil toplum örgütlerinin bir araya gelerek araştırmacı, bilim ve sanat adamlarından oluşan bir heyet kurması, hukukçularla birlikte Vakıflar Genel Müdürlüğüne kayıtlı emlakın hukuki statüsünü belirlemesi gerekmektedir.

3. Vakıflar Genel Müdürlüğü Kontrolündeki Alevi-Bektaşî Vakıflarının Amacı Doğrultusunda Restorasyonunun Yapılması ve Tekrar Kullanımının Sağlanması Sorunu.

Alevi-Bektaşî vakıflarının bir kısmı Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün kontrolü altındadır. Asıl amaçları dışında kullanılan bu vakıf mallarının amaçları doğrultusunda kullanılması gerekir.

Vakıflar Genel Müdürlüğü ile Kültür ve Turizm Bakanlığı nezdinde girişimlerde bulunularak binaların restorasyonunun hızlandırılması ve amaçları doğrultusunda kullanılması konusunun yasal yollardan takip edilmesi gerekmektedir.

Kutsal ziyaret yerlerinin bir kısmı halen sit alanı olarak ilan edilmiş

ama restorasyonları yapılmamış durumdadır. Bunların önemli bir kısmının Vakıflar Genel Müdürlüğü ile ilişkisi bulunmamaktadır. Bakımsız ve yok olmaya yüz tutmuş bu alanlar kültür tarihimizin önemli bilgilerini de içermektedir.

Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından bu alanların restorasyon ve rekreasyonunun yapılarak sivil toplum örgütlerinin kullanımına açılması gerekir.

Sit alanı olarak ilan edilen veya edilmeyen çok sayıda kutsal ziyaret yerleri yöre halkı tarafından kullanıma açılmak istenmektedir. Restorasyon konusunda tamamen bilgisiz olan insanların bu ziyaret yerlerini iyileştirme çalışmaları hem tarihi eseri tahrip etmekte, hem de bulunduğu yöre ile ilgili bilgilerin tamamının silinmesine sebep olmaktadır. Selçuklu ve Osmanlı döneminden kalan bir binanın restorasyonu özel bilgi birikimi ve deneyim isteyen bir alandır.

Kültür ve Turizm Bakanlığı, yerel yönetimler ve ilgili ilin, il özel idaresinin harekete geçirilerek bu binaların aslına uygun bir biçimde restore edilerek halkın kullanımına açılması gerekir. Bu konuda model olarak Karacaahmet, Şahkulu, Garip Dede ve benzeri kutsal ziyaret yerleri örnek olarak gösterilebilir.

Kamu kurumlarının restorasyon konusunda otantik yapıyı ve işlevi korumak açısından gerekli özeni göstermediği ve bunun da kültürel mirasa zarar verdiği tespit edilmektedir. Bu restorasyon çalışmalarında Alevi-Bektaşî kültüründe yetişmiş elemanların desteğini almaları istenmektedir. Örneğin, Hacı Bektaş Veli Külliyesinin onarımı sırasında bu özen gösterilememiş ve tarihsel dokunun bozulması Alevi-Bektaşîlerin tepkisini çekmiştir.

4. Türkiye Sınırları Dışındaki Alevi-Bektaşî Kültür Varlıklarının Korunması Sorunu.

Yurt dışında, ağırlıklı olarak Balkanlarda, Mısır, Irak, Suriye gibi ülkelerde kültürümüzün taşıyıcısı olan çok sayıda Bektaşî dergahı, tekke, türbe ve zaviyesi bulunmaktadır. Kültür mirasımız olan bu eserlerin halen bir çok işlevi bulunmaktadır. Bir kısmı kaderlerine terk edilmiş ve bakımsızlıktan yok olmak üzeredir. Bir kısmı asıl kullanılış amaçlarından çok daha farklı amaçlar için kullanılmaktadır.

Söz konusu kültür mirası eserlerin korunması ve yaşatılması için:

- a. Dergah, türbe, tekke veya zaviye hangi Balkan ülkesinde ise, orada yaşayan Alevi-Bektaşîlerin bu eserlere sahip çıkması ve ülkemizin yapacağı yardımlarla restorasyonunun yapılarak yine oradaki Alevi-Bektaşîler tarafından kullanımının sağlanması, ikili ve çok taraflı kültürel anlaşmalarla sağlanabilir.
- b. Balkan ülkelerinin önemli bir kısmı şu sırada Avrupa Birliği üyesidir. Avrupa Birliği müktesebatına göre, vakıf mallarının asıl amaçları için kullanılması konusunda hukuki haklar doğmuştur. Bu haklardan yararlanıp vakıf mallarının restorasyonu yapılarak, yeniden asıl amaçları olan inanç ve kültür boyutu ile kullanılabilir duruma getirilmelidir. Bu konuda çalışmalar yapılmalıdır. Örneğin, Harabati Baba Dergahı, Kızıldeli Dergahı, Demir Baba Dergahı, Gül Baba Dergahı, İdris Baba Dergahı, Gürz İlyas Baba Dergahı vb. gibi.

III. BÖLÜM

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Alevi-Bektaşî inancı ve kültürü İslam dünyasına zenginlik kazandıran, bireyin nefesine hakim olmasıyla başlayıp, ritüelleri, öğütleri, gelenek ve görenekleriyle özgür ve herkese saygılı, barışçıl ve erdemli insanı (İnsan-ı Kamil) oluşturmaya çalışan bir bakış açısına sahiptir. 13. Yüzyılın Anadolu'sunda şekillenmesini etkinleştiren bu yorum, tarih sürecinde çeşitli nedenlerle baskı altında tutulmuş ve kültürel değerlerini ve inancını özgürce yaşayamaz hale gelmiştir.

Alevi-Bektaşîler'in isteklerinin özünü; anayasada var olan din ve inanç özgürlüğü ve eşitlik ilkelerine gerçekten işlerlik kazandırılması ve kimliklerini barış ortamında, ötekileştirmeye maruz kalmadan, yasalar ve mahalle baskılarıyla Sünnileştirme politikalarının hedefi olmadan, kendi tanımladıkları şekilde sorunsuz olarak yaşamak oluşturmaktadır.

Kendilerine yönelik kavram karmaşasının giderilmesi, olumsuz ön yargıların toplum bilincinden silinmesi için gerekli önlemlerin alınması önemlidir. Siyasal erke ve medyaya bu konuda önemli görevler düşmektedir. Tarafsız bir tutumla Alevi-Bektaşî kültürünün maddi ve maddi olmayan kültür öğelerinin araştırılıp değerlendirilmesi, korunması ve tanıtılması ülkemizin kültürel yapısı açısından da önemlidir.

Son zamanlarda izlenen eğitim politikası, özellikle din ve inanç eğitimi konusunda Alevi-Bektaşîleri son derece rahatsız etmektedir. Eğitimin dinselleştirilmesi, özellikle sünni bakış açısının tüm eğitim sistemindeki öğrencilere zorunluluk olarak öğretilerek empoze edilmesi,

Alevi-Bektaşileri derinden yaralamakta ve bu konuda acilen gerekli yasal değişikliklerin yapılmasını ve sistemin ulusal ve uluslararası anlaşmalara, yargı kararlarına uygun hale getirilmesini istemektedirler.

Diyanet kurumunun ayırıcı, baskıcı yapısının mutlaka eşitlikçi ve özgürlükçü ilkeler doğrultusunda yeniden yapılanması, Alevi-Bektaşiler için kutsal kabul edilen cemevlerinin ibadethane statüsüne kavuşturulması beklenmektedir.

Ortadoğu coğrafyasında inanç çatışmalarının etkisiyle ortaya çıkan gelişmeler nedeniyle Türkiye'deki bir çok kişi ve kesim gibi Aleviler de büyük kaygı içindedirler. Her geçen gün güvenlik konusunda duydukları kaygı artmaktadır. Bu konuda gerekli önlemlerin acilen alınması gerektiğine inanmaktadırlar.

Alevi-Bektaşiler kendilerini rahatsız eden sorunların çözümünün sadece Alevi-Bektaşileri değil, ülkede yaşayan diğer kesimleri de rahatlatacağı düşüncesindedirler.

Alevi Bektaşî Kültür Enstitüsü Bilim Kurulu olarak, bu çalışmayla Alevi-Bektaşilerin sorunlarını ve çözüm önerilerini ana başlıklar altında sunmaya çalıştık. Bu çalışmanın, gerek Alevi-Bektaşî kurum ve kuruluşlarına, gerekse siyasi erke, hükümete, muhalefete ve bu sorunlar üzerinde çalışmak arzusunda olanlara yararlı olacağını umuyoruz.

IV. BÖLÜM

EKLER

EK1- 21,22,23 Şubat 2014, Çalışma Grupları Ankara Çalıştay Katılımcı Listesi

1. GRUP

Güven ve Diyalog Sorununa Yönelik Çözüm Önerileri

Doç. Dr. Ali YAMAN, Abant İzzet Baysal Üniversitesi öğretim üyesi.

Seyfi OKTAY, Eski Adalet Bakanı.

Sebahat TUNCEL, BDP İstanbul Milletvekili.

İbrahim BAHADIR, Araştırmacı-yazar.

Reha ÇAMUROGLU, Araştırmacı-Yazar, İstanbul eski milletvekili.

Prof. Dr. Ayhan YALCINKAYA , Siyasal Bilimler Fakültesi/Ankara

Veli SALTİK, yazar, Sarı Saltık Ocağı.

Veli YURDAKADIM, Kalender Veli Ocağı

Hamza AKSÜT, Araştırmacı-yazar

Mustafa TİMİSİ, Eski Birlik Partisi milletvekili.

Prof. Dr. Ahmet TAŞGIN, Necmettin Erbakan Üniversitesi öğretim üyesi.

Yaşar SEYMAN, Sendikacı, yazar.

Miyase İLKNUR, Yazar, Cumhuriyet Gazetesi yazı işleri müdürü.

Ali Rıza GÜLÇİÇEK, İstanbul eski milletvekili.

İsmail PEHLİVAN, Araştırmacı.

Yüksel Serdar OĞUZ, MAZLUMDER (İnsan Hakları ve Mazlumlar İçin Dayanışma Derneği)

Ali KARAKUŞ, İş adamı.

İlhan Cem ERSEVEN, Araştırmacı-yazar.

Ali Rıza YURTSEVER, Yeminli mali müşavir.

Adem DAĞIDIR, Güvenç Abdal Araştırma, Eğitim ve Tanıtma Derneği

2. GRUP

Diyanetin Yeniden Yapılanması ve Zorunlu Din Derslerive Din Eğitimi Sorununa yönelik Çözüm Önerileri

Prof. Dr. Hasan ONAT, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Prof. Dr. Mehmet Saffet SARIKAYA, Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi.

Av. Kamil ATEŞOĞULLARI, Alevi Birlikleri Federasyonu Bilim Kurulu üyesi, Türkiye.

Yrd. Doç Dr. Doğan KAPLAN, Necmettin Erbakan Üniversitesi

Kaya GÖKÇE, Şeyh Sazeli Ocağı

Ali KENANOĞLU, Hubyar Sultan Alevi Kültür Derneği Başkanı

Prof. Dr. Sönmez KUTLU, Ankara Üniversitesi,

Süleyman ZAMAN, Araştırmacı-yazar. Şah Kulu Sultan Dergahı temsilcisi.

Prof. Dr. Niyazi KARASAR, Emekli öğretim üyesi.

Ali BÜYÜKŞAHİN, Üryan Hızır Ocağı dedesi.

Yücel TOP, Avukat, Sendikacı.

Turan KARAKAŞ, Avukat,

Hasan GÜLŞAN, Avukat

Hilal AKDENİZ, Avukat, Türkiye Barolar Birliği Yönetim Kurulu üyesi.

Mustafa SELMANPAKOĞLU, Pir Sultan Vakfı Yönetim Kurulu Başkanı.

3.GRUP

Cemevlerinin İbadet Yerleri kabul edilmeyişi sorununa ve Vakıfların mal varlıkları ve kutsal mekanların, dergahların konumuna yönelik Çözüm Önerileri

İbrahim SİNEMİLLİOĞLU, Avukat, Sinemilli Ocağı.

Yrd. Doç. Dr. Mehmet ERSAL , İzmir Katip Çelebi Üniversitesi öğretim üyesi.

Hüseyin DEDEKARGINOĞLU, Dede Kargın Ocağı

Celal Abbas BEKTAŞOĞLU, Hacı Muradi Ocağı.

Piri ER, Araştırmacı-yazar.

Hazır Ali BEYAZYILDIRIM, Derviş Beyaz Ocağı.

Veysel BAYRAM, Araştırmacı, Bulgaristan.

Ai YILDIRIM, Avukat. Alevi Dernekleri Federasyonu Yönetim Kurulu Üyesi.

Muharrem KILIÇ, Avukat. Malatya eski milletvekili.

Gülağ ÖZ, Araştırmacı, Hıdır Abdal Ocağı.

İsmet ERDOĞAN, Alevi Vakıflarını Koruma Federasyonu.

Abdümütalip BEKİRİ, Derviş, Makedonya Harabati Baba Dergahı.

Murtaza DEMİR, 2 Temmuz Pir Sultan Vakfı.

Cengiz İYİLİK, Halk Bilimci, Almanya.

Emel SUNGUR, 2 Temmuz Pir Sultan Vakfı,

Özcan ERDOĞAN, Kangal Dernekleri Federasyonu Yönetim Kurulu Başkanı.

Cafer DOĞAN, Halk ozanı.

Dr. Arben SULEJMANI , Tetova Üniversitesi öğretim üyesi, Makedonya.

Selma ERGEN, Karacaahmet Sultan Kültürünü Tanıtma ve Dayanışma Derneği,

Safiye KESER, ABK Yönetim Kurulu üyesi.

Kelime ATA, Araştırmacı, gazeteci.

Mehmet DEMİRTAŞ, Sucaaddin Veli Ocağı Postnişini.

Hasan AKKİRAZ, ABK Danışma Kurulu Üyesi.

EK: 2- 3 Mayıs 2014 Almanya Köln Çalıştay Katılımcı Listesi

Aleviliğin Modernite Karşısındaki Konumu, Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Prof. Dr. Belkıs MENEMENCİOĞLU TEMREN , Alevi-Bektaşî Kültür Enstitüsü (ABK) Bilim Kurulu üyesi.

Prof. Dr. Alemdar YALÇIN , Gazi Üniv. Öğretim Üyesi, ABK Bilim Kurulu Üyesi

Yrd. Doç. Dr. Mehmet ERSAL , İzmir Katip Çelebi Üniversitesi öğretim üyesi.

Av. Yücel TOP, ABK Bilim Kurulu Üyesi.

Haydar Soylu ABK Yönetim Kurulu Üyesi

Dr. Gani PEKŞEN, İzmir, Ege Üniversitesi öğretim üyesi, ABK Bilim Kurulu üyesi.

Ali Haydar AVCI, Araştırmacı-yazar, Almanya.

Ali Paşa, Atina Üniversitesi, Yunanistan

Abdülmutalip Bekiri (Derviş), Harabati Baba Dergahı, Makedonya.

Melek YUSUFOSKA, Kanatlar Köyü, Makedonya.

Dr. Arben SULEJMANI, Tetova Üniversitesi, Makedonya.

Dr. Lale AKGÜN, Almanya Federal Cumhuriyeti eski milletvekili.

Hazır Ali BEYAZYILDIRIM, Derviş Beyaz Ocağı, Bingöl.

Miyase ILKNUR, Araştırmacı-yazar, Cumhuriyet Gazetesi Yazı İşleri Müdürü

Doç. Dr. Ali YAMAN, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, ABK Bilim Kurulu Üyesi.

Hüseyin DEDEKARGİNOĞLU, Dede Kargın Ocağı.

İbrahim BAHADIR, Araştırmacı-yazar, Almanya

Hüseyin AKSOY (Boro Dede), Avusturya.

Ali Rıza GÜLÇİÇEK, İstanbul eski milletvekili

Cengiz İYİLİK, Halk Bilim uzmanı, Almanya

Mehmet DEMİRTAŞ, Sucaaddin Veli Ocağı Postnişini

Mustafa MANTIR, Halifebaba, Bulgaristan.

Mehmet KOÇ, Halifebaba, Yunanistan.

Uğur ALKAN, Tirol Alevi İnanç Toplumu, Avusturya

İbrahim SİNEMİLLİOĞLU, Avukat, Türkiye.

Zeynel GÜL, TV 10 Program yapımcısı, AABF (Avrupa Alevi Birlikleri Federasyonu) eski yöneticisi.

Güllizar CENGİZ, ABK Yönetim Kurulu üyesi, Almanya

Sevda YAHÇI, ABK Yönetim Kurulu üyesi, Almanya.

EK: 3- Avusturya Örneğinde Din Eğitimi ve Din Hizmetlerine İlişkin Bilgi

Hazırlayan: Avusturya Alevi İslam Toplumu Eğitim Birimi

Avusturya’da Aleviliğin resmen tanınması ve gerek din hizmetlerinde gerekse din eğitiminde muhatap alınması, dini günlerinin resmi tatil olarak kabulü, Alevilerin yaşadıkları devletler bakımından en ileri adımı oluşturmaktadır. Bu tarihi girişimin temeli 23 Mart 2009 tarihinde Viyana Alevi Kùltür Birliği (VAKB) önderliğinde, Avusturya Eğitim Bakanlığına bağlı İnançlar Dairesine, yapılan ilk resmi başvuru ile başlamıştır. Bu başvuru 25 Ağustos 2009 tarihinde İnançlar Dairesi tarafından reddedilmiştir. Buna gerekçe olarak da, Aleviliğin İslam’ın bir yorumu olduğuna dikkat çekilmiş ve İslam’ı temsile de ‘Avusturya İslam (Sünni) Din Topluluğu’ (İGGİÖ)nün yetkili olması gösterilmiştir. Şöyle ki, ‘Avusturya İslam (Sünni) Din Topluluğu’ (İGGİÖ) Avusturya’da İslam’ı resmen temsil yetkisinin 1912 yılı İslam yasası uyarınca kendilerine ait olduğunu ve yasaların ikinci bir kurum kurulmasına izin vermediğini ileri sürmüşlerdir. İnançlar Dairesi de buna dayanarak red kararıyla, bir tür statükocu yaklaşımı benimsemiş bulunmaktadır. Ancak Viyana Alevi Kùltür Birliği (VAKB) önderliğindeki girişimciler ‘Avusturya İslam (Sünni) Din Topluluğu’nun (İGGİÖ) itirazı sonucunda, İnançlar Dairesi’nin verdiği red kararını, 07 Ekim 2009 tarihinde Anayasa Mahkemesi’ne taşımışlardır. Avusturya Anayasa Mahkemesi yapılan itirazı değerlendirmiş, İnançlar Dairesinin verdiği red kararını Anayasa’ya aykırı bularak, 01 Aralık 2010 tarihinde kaldırmış, Aleviliğin, Avusturya’da yasal İnanç statüsünde tanınmasının önünü açmıştır. Bunun üzerine Avusturya Eğitim Bakanlığı Din İşleri dairesinin kararı ile, Alevilik

Avusturya’da 16 Aralık 2010 tarihinde, ‘Yasal İnanç’ statüsüne kavuşmuştur. Bununla birlikte, Alevilerin, ‘Avusturya İslam (Sünni) Din Topluluğu’(İGGİÖ) tarafından temsiline son verilmiştir. Böylece Avusturya’da Aleviler, İslam adı altında Sünni İslamı benimseyen bir kurum tarafından değil doğrudan kendilerince temsil edilmeye başlanmışlar, kendi inançları konusunda tarihte ilk kez devlet nezdinde yine kendileri söz sahibi olmuşlardır.

Alevilerin Avusturya’da birinci aşamadaki Yasal İnanç statüsünü almaları ile birlikte, geriye diğer inanç toplumlarıyla eşit haklara sahip ve son aşama olan ‘Din Topluluğu’ statüsünü almak olmuştur. Yasa gereği Avusturya nüfusunun % 0,2 (Binde İki)’si kadar Alevinin Avusturya’da yaşadığını, yani, 8,5 milyon nüfusa göre 17 bin Alevinin yaşadığını ispat etmek gerekmiştir. Avusturya Alevi İslam Toplumu’nu oluşturan derneklerin öncülüğünde gereken bürokratik işlemleri yapılarak yeterli imzaları toplama çalışmalarını başlatmışlar ve Avusturya genelinde başlattıkları çalışma ile kısa sürede yeterli imzaları toplamayı başarmışlardır. İmzaların toplanmasıyla 22 Mayıs 2013 tarihinde Alevilik; ‘Din Toplumu’ statüsünü kazanarak yasallaşmış resmi gazetede yayınlanmıştır. Bu da, Alevilerin tarihinde bir milat olup ‘Avusturya Alevi İslam İnanç Toplumu’ ismiyle dünyada bir ilk olarak tarihe geçmiştir.

Buna göre, Avusturya Devleti nezdinde, Alevilerin Cemevleri, yasal ibadethane statüsü kazanmanın yanı sıra, Alevilerin yaşadıkları bölgelerde mezarlık yeri ayrılması için başvurabilme ve mezarlık yeri alabilme hakkı da elde edilmiştir. Bu bağlamda ilk olarak Viyana’da bir Alevi Mezarlığı yeri sağlanmıştır. 2014-2015 öğretim yılından itibaren Öğrenciler karnelerinin inanç hanelerinde Alevi yazdırabildikleri gibi, Alevi İnanç gün-

leri, bayramları olan Kurban Bayramı, Aşure Günü, Hızır Orucu ve Nevruz Bayramı Resmi tatil günleri olarak kabul edilmiştir. Bu özel günlere Avusturma makamını temsilen görevliler de katılabilmektedirler.

Ayrıca, Viyana Üniversitesi'nde okullarda Alevilik derslerini vermek üzere öğretmen yetiştirmek amacıyla bir program başlatılmış, ilk mezunlarını Haziran 2014'te vermiştir.

EK :4- Almanya'da Din Eğitimi

Hazırlayan: Metin Özşınmaz - Eğitimci

Federal Almanya Cumhuriyeti 16 eyaletten oluşan bir federe devlettir. Federal düzeyde geçerli bir anayasası olmasının yanı sıra her eyaletin kendine göre bir anayasası vardır, ancak bu eyalet anayasaları federal anayasaya aykırı olamaz.

Anayasanın 7. Maddesi okul sistemi ve din dersini içerir. Alman okul sisteminde anayasada yer alan tek ders din dersidir.

7.1: "Tüm okul sistemi devletin denetimi altındadır." Devletin kendine özgü eğitim ve öğretim sorumluluğu vardır. Bu sorumluluk anabanın sorumluluğunu tamamlayıcı niteliktedir. Devlet, derslerin hem içeriğine hem de organizasyonuna karışır.

7.2: "Çocuklarının din dersine katılıp katılmayacağına velileri karar verir." Diğer yasaların düzenlemelerine göre velilerin vereceği bu karar çocuk 12 yaşına gelinceye kadar geçerlidir. Çocuk 12 yaşını doldurduktan sonra anababa çocuğun isteği doğrultusunda karar verir. Çocuk 14 yaşını doldurduktan sonra din dersine katılıp katılmayacağına yalnız kendi karar verir.

7.3: “Din dersi, mezhep okulları dışındaki kamu okullarında sınıf geçmeye etkili olağan derstir. Din dersi, devletin denetim hakkına zarar getirmeyecek ve dinsel toplulukların temel ilkelerine uygun biçimde verilir. Hiç bir öğretmen, isteği dışında din dersi verme yükümlülüğünde değildir.” Devlet bir yandan tüm dinlere karşı yansız davranmak zorundadır, diğer yandan dinsel eğitimin koşullarını yaratmakla yükümlüdür. Bu yüzden devlet, dinsel toplulukları kendi temel ilkelerine göre din dersi içeriği hazırlamalarıyla yükümlü kılar. Devlet hiçbir zaman dinsel içeriğin doğruluğu ya da yanlışlığı konusunda görüş bildirmez. Tüm inançlara aynı uzaklıkta durma yükümlülüğündedir. Dinsel topluluklar bu görevi yerine getiremezlerse, örneğin yeterli uzman elemanları yoksa ya da İslam Dini’nde olduğu gibi muhatap alacakları, kamu tüzel kişiliğine sahip bir kurum yoksa, din bilgisiyle sınırlı ders organizasyonuna gidebilir. Ayrıca iki mezhep anlaşarak ortak içerikli din dersi programı oluşturabilir. Bu maddede devletin denetim hakkının mahfuz kalması önemlidir. Devlet, dinsel toplulukların belirlediği içeriğin anayasa ve diğer yasalara uygun olup olmadığını da denetler.

Din dersi öğrencilere, yaşamlarında önemli yer tutan temel yeterlilikler kazandırmak zorundadır. Bu temel yeterlilikler hem dinsel içerikte hem de anayasadaki düzenlemelere uygunluk içinde olmalıdır. Anayasanın ilk maddesinde yer alan insan onuruna saygı önemli bir yeterliliktir. Hiçbir dinsel topluluk din dersi içeriğini oluştururken anayasadaki bu temel ilkeye aykırı söylemde bulunamaz. Aynı düşüncede olanlara karşı hoşgörü içermeyen, ayrımcılığa olanak veren köktendinci içerikler anayasaya aykırı olduğu için

(madde 3) bu derslerde yer alamaz. Bunun yanı sıra yaratılanları koru-

mak, kadın erkek eşitliği, ahlak kuralları çerçevesinde bir yaşam sürmek ve sürdürmek, ölçülü davranmak, aşırıdan kaçınmak, temizlik ve düzene özen göstermek, özgür irade sahibi olabilmek, diğerleriyle dayanışma içinde olabilmek, yardım etmek, iyilik yapmak, adaletli ve doğru olmak, şiddetten uzak durmak, barış içinde bir yaşam sürdürebilmek gibi insanlık değerleri ve demokratik değerlerin bu derslerin içeriğinde mutlaka olması gerekir. Konular çocukların güncel yaşamından seçilmeli, bu çerçevede dinsel bilgiler ve gelenekler öyle öğretilmelidir ki, çocuklar gelecekte bu bilgiler doğrultusunda yaşamlarını mutlu bir biçimde sürdürebilsinler.

Devletin bu tür içerik denetiminin yanında dersin okullarda genel sistemin içine yerleştirilmesi görevi bulunmaktadır. Eyaletlere göre değişen öğrenci sayısına erişildiği taktirde okulda din dersi verilir. Örnek olarak Kuzey Ren Vestfalya eyaletinde bu sayı 12'dir. Ders genelde haftada iki saat verilir. Diğer branş dersleriyle aynı niteliktedir, yani günlük ve haftalık ders programı içinde yer alır. Öğrenciler katıldıkları din dersinden diğer derslerde olduğu gibi not alırlar ve bu not sınıf geçmelerine etkilidir. Diğer dersler için geçerli olan her türlü disiplin kuralları bu ders için de geçerlidir.

Devlet, din dersine katılmayan, katılmak istemeyen öğrenciler için, eyaletlere göre değişik adlar altında, örneğin Kuzey Ren Vestfalya eyaletinde "uygulamalı felsefe" adı altında, "ahlak dersi" koyar ve din dersi saatlerinde bu öğrencilerin değişik bakış açılarından, değişik ahlak kurallarını irdelemelerine yardımcı olur. Berlin, Bremen ve Brandenburg eyaletlerinde din dersi tümüyle dinsel topluluklara bırakılmıştır. Ders programında din dersi yer almamaktadır.

Din dersine katılmak gönüllülük ilkesine göredir. Anababalar ya

da veliler din dersine katılmalarını istedikleri çocuklar için yazılı onay verirler. Bazı eyaletlerde bu yazılı onaya da gerek yoktur. Ancak din dersinden ayrılmak isteyen öğrenci için velisi ya da 14 yaşından sonra kendisi (Bavyera ve Saarland eyaletlerinde bu yaş sınırı 18'dir) yazılı olarak başvurur ve ancak yarıyıl sonunda dersten ayrılabilir. Derse katıldığı yarıyıl için öğrenci not alacaktır. Yazılı olarak başvuru derse öğrencinin katılması zorunludur. Katılmadığı takdirde diğer dersler için de söz konusu olan disiplin cezaları uygulanır.

Din dersini veren öğretmenlerin, Almanya'da öğretmenlik yapabilmeleri için gerekli, iki devlet sınavını vermiş olmaları, anayasa üzerine yemin etmiş olmaları ve hangi din dersini vereceklerse, o dinsel topluluğun onayını almış olmaları gerekir. Devlet öğretmenlik formasyonu olmamasına karşın kişileri, bu dinsel topluluğun onayını aldıktan sonra, din dersi vermekle görevlendirebilir. Bu dinsel topluluğun görevlileri, verilen din derslerine girerek bu derslerin kendi temel ilkelerine göre verilip verilmeyeceğini denetlemek hakkına sahiptir. Temel ilkelerine ters ders veren öğretmenlerden onaylarını geri alma hakkına sahiptirler. Dinsel toplulukların onaylarını çektikleri öğretmenler bu dersi veremezler. Devlet kendi denetleme yükümlülüğü çerçevesinde bu dersleri kontrol edebilir.

Devletin, dinsel bir topluluğu muhatap alabilmesi için, bu topluluğun kamu tüzel kişiliğe sahip olması ve aynı inançta olan belirli sayıda üyesinin bulunması gerekir. Devlet bu koşulların değişip değişmediğini de denetler. Almanya'da İslam din dersi verilmesi konusunda, kilise benzeri bir kamu tüzel kişiliğe sahip ve Müslümanların inanç grubu olarak üye oldukları bir dinsel topluluğun bulunmaması sorun olmuştur. Bu nedenle, örneğin Kuzey Ren Vestfalya'da "İslam Bilgisi" adı altında ders

programı hazırlanmış ve sanki din dersiymiş gibi aynı koşullarla bu ders verilmiştir. Ancak İslam dinsel toplulukların isteği ve yeni bir örgütlenme (İslam Kurulu) önerisiyle İslam din dersi resmen verilmeye başlanmıştır. Daha önce Alevi Federasyonu kendini bir dinsel topluluk olarak kabul ettirmiş ve Alevi din dersi verilmesi hakkını elde etmiştir. Bu alanda bu dinsel toplulukların yeni müfredat programları hazırlamaları, ders kitaplarının hazırlanması, öğretmen yetiştirilmesi gibi uzun solukta çözüm bekleyen zorlukları vardır.

Din dersinin verilmesi yetkisi federal devlete ait değildir, eyaletler kendi anayasaları ve diğer yasalar çerçevesinde düzenlemeler yapmıştır. Bu yüzden her eyalette değişen kurallar söz konusudur. Örnek olarak Kuzey Ren Vestfalya'da okulda bir dinsel topluluğun dersinin verilebilmesi için en az 12 öğrencinin katılımı beklenirken bu sayı Baden Württemberg eyaletinde 8'dir. Hamburg'da dinlerarası bilgiler içeren protestan din dersi vardır, başka din dersi yoktur. Aşağı Saksonya eyaletinde protestan ve katolik inançta olanlar için ortak bir derse girme olanağı vardır. Berlin'de 3 okulda Budizm dersi verilmektedir. Bu örnekler çoğaltılabilir.

Dinsel toplulukların okullarında din dersine katılma zorunlu olabilir. Bu derse katılmak istemeyen öğrenciyi okula kaydetmeyebilirler.

Genel olarak Almanya Federal Cumhuriyeti, okullarda düzenlenen din dersi için her yıl yaklaşık 2 milyar euro dolayında bir harcama göstermektedir.

EK:5 - Almanya’da Alevilik Derslerinin Yasal Dayanağı ve Geçmişe Bakış.

Hazırlayanlar: Hasan Gazi Öğütçü (AABF Baden Württemberg Eyaleti bir önceki Eğitim Sorumlusu)

İsmail Kaplan, (AABF bir önceki Eğitim Sorumlusu)

Almanya’da Alevi çocuklarına Alevilik dersleri isteği; ilk olarak Hamburg Alevi Kültür Merkezi tarafından 22 Eylül 1991 tarihinde 300 imzalı bir dilekçe ile Hamburg Eyaleti’ne yapıldı. Almanya Alevi Birlikleri Federasyonu AABF; Alevilik Dersleri için 2000 yılında sıra ile Baden Württemberg (11.03), Hessen(17.03), Berlin (06.05), Bayern (19.09) ve 20.06.2001 tarihinde de NRW Eyaletlerine, hazırlamış olduğu Ders Programı Taslağı ile birlikte dilekçe verdi. Aralık 2001 de NRW, Hessen, BW ve Bayern Eyaletleri Kültür Bakanları ortaklaşa karar vererek AABF ve Alevilik konusunda iki bilirkşi raporu hazırlatma görevi verdiler.

Aralık 2004 tarihinde Marburg Üniversitesinde, din bilimci Prof.Dr. Ursula Spuler-Stegemann Alevi inancı üzerine ve Köln Üniversitesinde, din hukucusu Prof. Dr. Stefan Muckel’un AABF’nin hukuksal konumu üzerine hazırladıkları Alevilik raporları açıklandı. Bu raporlarda Alevilik İslam kökenli kendine özgü bir inanç olup okullarda başlı başına bir ders olarak okutulabileceği ve AABF’nin, Almanya’daki Alevilerin bir inanç örgütü olduğu sonucuna varıldı. En küçük bir şüpheye yer vermeyen bu sonuçları dikkate alan eğitim bakanlıkları, **Alman Anayasası’nın 7.3 maddesi gereğince AABF ile birlikte Alevilik derslerinin alt koşullarını oluşturmak için görüşmelere başladı.**

Bilindiği gibi, Almanya’da din dersleri, “Alman Anayasası”nın 7.3 maddesinde de açık olarak belirtildiği gibi, dini toplumların ders programının içeriğine ve organizasyona katılımı ile mümkündür. Din derslerinin içeriğini belirleme yetkisi dini kurumlarıdır ve içeriğinden sorumlu da o dini kurumdur. Alman Anayasası, dini grupların hangi koşullarda cemaat oluşturabileceklerini ve hangi

durumlarda bu toplumların anayasal statü kazanacaklarını belirlemiştir. Devlet, dini cemaatlerin işine karışmaz. Dini cemaatler de devletin şeklini, anayasasını –kendi inanç özgürlüklerini kaybetmeden- kabul etmek zorundadırlar. İnananlar, kendi dini cemaatlerini kimlerle kuracaklarına ve inançlarını nasıl belirleyeceklerine kendileri karar verir. Bu hak, devletin dışında tamamen kişilerin kendi anayasal haklarıdır.

Alevilik dersleri ilk defa Ağustos 2002`de Berlin`de başladı. Daha sonra; Alman Anayasasının 7.3 maddesine göre 2006/2007 ders yılında Baden Württemberg`de, 2008/2009 ders yılında NRW ve Bavyera`da, 2009/2010 ders yılında Hessen Eyalinde ve son olarak da 2010/2011 ders yılında Niedersachsen ve Saarbrücken Eyaletlerinde başladı.

Öğrenci sayıları ve Eyaletlerde ilk okullarda sınıf oluşması:

Alevilik derslerinin gerçekleşmesi için bir grupta Baden-Württemberg, Hessen ve Rheinland-Pfalz Eyaletlerinde aynı okulda 1. sınıftan 4. sınıfa kadar toplam en az 8 öğrenci, Bavyera, NRW ve Niedersachsen Eyaletlerinde 12 öğrenci olması gerekiyor. Saarland Eyaleti`nde bu sayı 5 öğrenciye kadar düşebiliyor.

Şu anda Almanya`nın 7 Eyaletinde ilkokullarda Almanca dilinde ve sınıf geçmeli olarak Alevilik dersleri verilmektedir. 90 dan fazla okulda 50 nin üzerinde öğretmen tarafından verilen bu derslere 2011/2012 ders yılında yaklaşık 1.100 öğrenci katılmaktadır.

Bunun eyaletlere göre dağılımı şöyledir:

Alevilik derslerine katılan öğrenciler (Ocak 2012)

Eyaletler	Öğrenci sayısı	Grup sayısı	Öğretmen
Berlin	144	11	8
Baden Württemberg	344	34	15
Bayern	135	12	5
Hessen	147	13	5
Niedersachsen	16	2	1
NRW	263	19	15
Saarland	38	4	2
Toplam	1089	95	51

Bu sayılardan anlaşıldığı gibi; Baden Württemberg'deki öğrenci sayısı gerek AABF Bölge Yönetimi'nden Ayhan Akpınar, Bölge Eğitim Sorumlusu Hasan Öğütçü'nün , AKM'lerin yoğun çabaları ve gerekse de orada sadece 8 öğrencinin sınıf kurmaya yeterli olması nedeniyle kısa zamanda 344'ün üzerine çıkmıştır.

Öğretmen eğitimi ve Alevilik Enstitüsü:

Başlangıçta Eyaletler okullarda şu anda ders veren Alevi öğretmenlerin Alevilik derslerini vermelerini istiyorlar. Bu koşulu yerine getiren öğretmenleri AABF olarak Bakanlıklara önerdik. Bu koşul her yerde Alevilik derslerinin verilmesini zorlaştırıyor. Uzun uğraşlar sonucu edindiğimiz bilgilere göre; NRW de şu anda normal sınıflarda görev yapan yaklaşık 80 Alevi öğretmen çalışıyor. Bunların büyük çoğunluğu; Alevilik derslerini severek vermek istediklerini belirtmişlerdir.

Üniversitelerde Alevilik dersi için öğretmen eğitimi

Öğretmen eğitimini sürekli kılacak Alevilik Kürsüsü ile ilgili Köln ve Duisburg/Essen Üniversiteleri ile görüşmeler yapıldı. Bu görüşmelerde her iki üniversite de Alevilik kürsüsüne sıcak baktıklarını ve Din Pedagojisi ve Din Bilimleri bölümünde Alevi İnanç Öğretisi'nin yer alabileceğini belirttiler. Baden Württemberg'de Weingarten Öğretmen Yüksek Okulu'na Alevilik pedagoji dersleri için dilekçe verildi. Bunun sonucunda 2011 yaz semestrisinde "Lehrgang Alevitische Religionspädagogik" öğretmenlik okuyanlarca ek bir ders olarak dünyada ilk defa okutulmaya başlandı ve 16 Mayıs 2014 tarihinde resmen başladı.

EK:6 - Arnavutluk Devleti ile Dini Gruplar Arasındaki İlişkiler

Hazırlayan: Prof. Dr. Arben Sulejmani, (Felsefe Fakültesi, Felsefe Bölümü Tetova Devlet Üniversitesi)

Arnavutlukta bugün dört büyük inanca mensup insanlar barış ve uyum içerisinde birlikte yaşamaktalar. Bunlar, Arnavutluk Müslüman Birliği Grubu, Ortodoks Arnavutluk Bağımsız Kilisesi, Arnavutluk Katolik Kilisesi ve Dünya Bektaşî Merkezi'dir.

Sayılanların dışında bu ülkede bir de Protestanlar, Yahudiler ve bazı diğer gruplardan insanlar bulunmaktadır. Bunların büyük çoğunluğu Arnavutluğa son yüzyılın 90'lı yıllarında gelmişlerdir. Bu inanç gruplarına örnek olarak Yehova Şahitleri, Mormonlar, Bahailer, Ahmediler sayılabilirler.

Arnavutluğun yasal çerçevesi her inançsal grubun dini özgürlüğünü yaşayabilecekleri şekilde oluşturulmuştur.

Geçen yüzyılın 90'lı yıllarının başında Arnavutluk dinin yasak olduğu tek ülke konumundaydı. Bunun sebepleri hem ideolojik hemde

siyasaldı. Arnavutluk 1967 yılında çıkarılan bir yasa ile dünyanın tek Ateist devleti haline getirildi. 90 1ı yıllarda demokratik üniversite öğrencileri komünist yönetime karşı protestolar başlatırken aynı zamanda özellikle gençler inanç konusuna yeniden yönelmeye başladılar. Gençlerin mücadeleleri Arnavutluk'ta değişik inanç gruplarının birlikte varolma geleneğinin sürdürülebilmesine önemli katkı sağlamıştır.

Takipeden 20 yıl boyunca Arnavutluk'ta inanç ve dinin yeniden yapılandırılabilmesi için çok uğraşıldı. İnanan insanlar ve ruhban sınıfı, halkın ve devletin de desteği ile tüm inançların yeniden yaşanabilmesi için mücadele etmişlerdir.

Demokratik devlet özellikle 1998'de çıkarılan yeni yasa ile Arnavutluk Cumhuriyeti'ndeki tüm dini grupların yeniden yapılanmalarına gereken özgürlükleri tanımıştır. Bunun üzerine, Anayasanın 10. Maddesinin 5. fıkrasına göre devlet ile dini gruplar arasında anlaşmalar imzalanmıştır. 2002'de Katolik Birliği, 2008 'de Arnavutluk Müslüman Birliği, Arnavutluk Ortodoks Bağımsız Kilisesi ve Dünya Bektaşi Merkezi ve 2010 'da Arnavutluk Protestan Birliği (UUSH) ile anlaşmalar imzaladı.

Son yıllarda devlet inançsal gruplara özellikle ekonomik anlamada desteğini artırdı. Çıkarılan özel bir yasa ile Devlet Bütçesinden inançsal gruplara paylar dağıtılmaya başlandı. Bu yasa kapsamında inançsal gruplara binlerce metrekare alan verildi ve onlar bunu devletten bağımsız olarak kullanabilmektedirler.

Devlet, aynı zamanda Arnavutluk kültürünün mirası olan inançsal grupların özel binalarının ve yapılarının restore edilmesi için bütçe ayırmaktadır. İnançlarda kutsal kabul edilen ve insanların ziyaretleri olan

yerlere giden yollar önemli ölçüde onarıldı. Bu sayede oraları daha fazla insan ziyaret edebilmekteler.

Arnavutlukta insanlar hangi inançtan olursa olsunlar bazı yerleri kutsal kabul edip oraları ziyaret ediyorlar. Komünist dönemde bile tüm Arnavutların ziyaret ettikleri ortak yerler vardı.

90'lı yıllardan sonra devlet kiliselere, camilere ve tekkelere giden yolları onardı ve yeni yollar yaptırdı. Bu sayede bayramlarda tüm inançlardan yüzbinlerce insan kutsal mekanları ziyaret eder hale geldi. Hristiyan bayramlarında Katolikler ve Ortodokslar, Müslüman bayramlarında Sünniler ve Bektaşiler biraraya gelip bayramı birlikte kutluyorlar ve bu kutlamalara diğer inançtaki insanlar da katılıyorlar.

Arnavutluk'taki Devlet ve Dini gruplar arasındaki mükemmel sayılabilecek ilişkiler tüm raporlarda da öne çıkmaktadır. Son yıllarda yayınlanan Avrupa Birliği İlerleme Raporlarında Arnavutluk'taki ilerlemeler ve iyi ilişkiler her zaman yer almaktadır ve devletin inanç grupları ile olan olağanüstü iyi ilişkilerine dikkat çekilmektedir.

Arnavutlukta inançlar arası ilişkiler de mükemmel düzeydedir. Farklı inançlara mensup insanlar toplumun birliği için en iyisini yapma adına çok iyi diyalog içerisinde birlikte yaşamaktadırlar. Devlet ve her bir inançsal grup tüm gruplara aynı saygıyı göstermektedir ve hangi inanca mensup kaç kişinin olduğu hiçbir rol oynamamaktadır. Bunu sağlayan hem insanların, hem ruhani sınıfın hem de devletin her gruba eşit mesafede yaklaşmasıdır. İnançlar arası diyalog Arnavutluk'ta hiç bir zaman belli sorunların çözümü adına yapılmamıştır ve her zaman buradaki düşünce ve yaşam biçimini oluşturmaktaydı. İnançlararası birlik ve beraberliğin

Arnavutluk'ta yüzlerce örneği sayılabilir. Tarihte gelen saldırılara karşı birlikte gösterilen direniş, ülkenin bağımsızlığı için gösterilen mücadele, geçmiş hükümetin baskılarına direniş, her grubun yeniden yapılanması için birbirine verilen destek, bayramların birlik içerisinde kutlanması, çeşitli doğal felaketler sonrası birliktelik ve insanlara yapılan yardımlar bu anlamda örnek olarak sayılabilirler.

Arnavutluk bugün Avrupa ve tüm dünyadan insanların gelip kendi inancını bulup istediği şekilde ibadet edebileceği bir yerdir.

V. BÖLÜM

KAYNAKÇA

Alevi Raporu, Hasan Akkiraz, Yard. Doç. Dr. Nilay Ulusoy, Miyase İlknur, Haziran 2013 İstanbul

Alevi Çalıştayları Nihai Raporu, T.C. Devlet Bakanlığı Ankara 2010.

Alevilik derslerinin yasal dayanağı ve geçmişe bakış: Hasan Gazi Ögütcü, AABF Baden Württemberg Eyaleti bir önceki Eğitim Sorumlusu, İsmail Kaplan, AABF bir önceki Eğitim Sorumlusu

Aleviler ve Sünniler, Barış ve Geleceği Birlikte Aramak, 30. Toplantı, Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı Abant Toplantıları, 16.12. 2013.

Alevilerin ve Alevi Öğretisinin Güncel Sorunları ve Gelecek Perspektifi, Uluslar arası Hacı Bektaş Sempozyumu, Hitit Üniversitesi 7-9 Mayıs 2010, Çorum.

Alevi Kültür merkezleri ve cemevlerinden Zorunlu Açıklama, Hıdır Temel, 1 Kasım 2013, Ankara

Ali Çankaya'nın Raporla İlgili Görüşleri, Balkan Radyo Televizyon Kurumu, Almanya Alevi Bektaşî Enstitüsü Arşivi, 24 Eylül 2013

Almanya'da Din Dersi, Metin Özşınmaz, Almanya Alevi Bektaşî Enstitüsü Arşivi Köln.

Arnavutluk Devleti ile Dini Gruplar Arasındaki İlişkiler 19.11.2014, Arben Sulejmani, Felsefe Fakültesi, Felsefe Departmanı, Tetova Devlet Üniversitesi

Avrupa Birliği Sürecinde Türkiye ve Aleviler, Alevi Bektaşî Federasyonu, Yayın No: 2, 2002

Aydın Cemevi Gecesinde Yapılan Konuşma Metni, Ali Kaya, 22 Kasım 2013 Aydın, Almanya Alevi Bektaşî Kültür Enstitüsü Arşivi Köln.

Birinci Din Şurası Tebliğ ve Müzakereleri, Meşihatten Diyanet İşleri Reisliğine Say. 402, 5.11.1993, Ankara

<http://www2.diyamet.gov.tr/dinisleriyuksekkurulu/Sayfalar/DinSurasi.aspx> (5 Aralık 2014)

Demokratik Anayasa Konferansı, Özel Eki, Alevi Bektaşî Federasyonu, 17 Aralık, 2011, Ankara.

Doç. Dr. Gıyasettin Aytaş'ın Rapora İlişkin Görüşleri, Almanya Alevi Bektaşî Kültür Enstitüsü Arşivi, 2013, Köln.

Demokratik Anayasa Konferansı Özel Eki, Kamil Ateşoğulları, Alevi Bektaşî Federasyonu, 17 Aralık 2011, Ankara

Demokratik Bir Türkiye, Sosyal Bir Avrupa, Avrupa Birliği Alevilik ve Hak İhlalleri, yayın no: 1, Almanya Alevi Bektaşî Kültür Enstitüsü Arşivi 2013 Köln

Dini Kisvelerin Giyilmesine Dair Kanun Görüşmeleri, TBMM Zabıt Ceridesi, Devre:2, Cilt 19, İctima Senesi: 3, 30 Teşrin-isani 1341, Ankara.

Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun, Kanun no: 633, 22.06. 1965, Sayı:12038. <http://www2.diyamet.gov.tr/BaskanlikMevzuati/1%20Kanunlar/01%20Diyanet%20%C4%B0%C5%9Fleri%20Ba%C5%9Fkanl%C4%B1%C4%9F%C4%B1n%C4%B1n%20Kurulu%C5%9F%20ve%20G%C3%B6revleri%20Hakk%C4%B1nda%20Kanun-2011.pdf> (5 Aralık, 2014)

Doğan Bermek'in Raporla İlgili Görüş ve Önerileri, Almanya Alevi Bektaşî Kültür Enstitüsü Arşivi 2013, Köln

Dr. Yaşar Kalafat, Alevi Bektaşilerin Sorunları ve Çözümlerine İlişkin Rapor'a Dair Görüşlerimiz, Almanya Alevi Bektaşî Kültür Enstitüsü Arşivi 2013.

Enerji Piyasası Düzenleme Kurumundan Kurul Kararı, Karar no: 112, Toplantı Tarihi 21. 03. 2003, Ankara.

Eşit Yurttaşlık Hakkı İçin Taleplerimiz ve Çözüm Önerilerimiz, Ali Balkız, Ankara 2002

Günümüzde Aleviliğin Sorunları, Reha Çamuroğlu, Ant Yayınları, İstanbul, 1992

İrkçılığa ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu (ECRI) Türkiye Raporu, 8 Şubat 2011, Strasburg.

İlnur Miyase, Diyanet Kitleşiyor, Cumhuriyet Gazetesi, 18. 04. 2010.

Hacı Bektas Veli Anadolu Kültür Vakfı 2.Büyük Alevi Kurultayı, Ankara (15 Ocak 2012)

Hacı Bektaş'ta Pirin Huzurunda Toplanan Türkiye, Avrupa, Kuzey Amerika ve Avusturalya'daki Alevi Örgütlerinden Türkiye ve Dünya Kamuoyuna Ortak Açıklama, 15 Ağustos 2013, Hacı Bektaş, Almanya Alevi Bektaşî Kültür Enstitüsü Arşivi Köln.

Hıdır Temel'in Rapora İlişkin Görüşleri, Gegenbach, 26 Kasım 2013 Almanya Alevi Bektaşî Enstitüsü Arşivi, Köln.

Hubyar Sultan Alevi Kültür Derneği 2013 Hak İhlalleri İzleme Raporu, "Alevilere Yönelik Yapılan Ayrımcı Uygulamalar ve Yaşanan Olaylar, 31. 01. 2014 İstanbul

Ist die Alevitische Gemeinde Deutschland e.V. eine Religionsgemeinschaft, Erstattet dem Ministerium Für Schule, Jugend und Kinder des Landes Nordrhein-Westfalen, Prdf. Dr. i.u.r. Stefan Muchel, Director des Instituts für Kirchenrecht und Rheinische Kirchenrechtsgeschichte der Universität zu Köln, April 2014

Kırsal Alandan Kentlere Göç ve Alevilerin Kimlik Sorunu, Ali Haydar Avcı

Konar Göçer Topluluklar ve Osmanlının Kuruluşu, Osmanlının Gayri Resmi Tarihi LA kitap yayınları, Ali Haydar Avcı

Kültürel Haklar ve Kimlik, Kamil Ateşoğulları, 12-13 Şubat 2008, Ankara

Lozan Sulh Muahednamesinin Kabulüne Dair Kanunlar, 24 Temmuz 1923, Azınlıkların korunması korunması 37-45. Maddeleri, ua.mfa.gov.tr (5 Aralık 2014)

Makedonya Ziyareti Raporu, Doç. Dr. Gani Pekşen, Almaya Alevi Enstitüsü Arşivi Köln.

Melih Yurtçu'nun Rapora İlişkin Görüş ve Önerileri, Almanya Alevi Bektaşî Kültür Enstitüsü Arşivi 2013, Köln.

Onaltıncı Asırda Rafızilik ve Bektaşilik, Ahmet Refik, İstanbul, 1932.

Prof. Dr. Belkis Menemencioğlu'nun Rapora İlişkin Görüşleri, Almanya Alevi Bektaşî Kültür Enstitüsü Arşivi, 2013, Köln.

RELATION OF THE ALBANIAN STATE AND RELIGIOUS COMMUNITIES Exclusively for Alevi-Bektasi-Kültür Enstitüsü" Cologne Germany, November 19, 2014., Arben Sulejmani, Faculty of Philosophy Department of Philosophy State University of Tetova

Turan Karakaş'ın (Av.) Rapora İlişkin Görüş ve Önerileri, Almanya Alevi Bektaşî Kültür Enstitüsü Arşivi Köln, 2013.

Türkiye barolar Birliği Başkanlığı'nın Rapora İlişkin Görüşleri, 15 Ekim, 2013, Almanya Alevi Bektaşî Enstitüsü Arşivi, 2013, Köln.

Türkiye'de Dini Ayrımcılık Raporu, İnsan Hakları ve Mazlumlar için Dayanışma Derneği, İstanbul, 2010.

Türkiye'de Dinsel Çoğunluğun Sınırları ve Aleviler, Kamil Ateşoğulları, M.Ü. Hukuk Fakültesi ile Paris Descartes Üniversitesi Sempozyumu, 10 Nisan 2008, İstanbul.

TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası Gaziantep Şubesinin Rapora İlişkin Görüşleri, Gökhan Çeliktürk, 27. 08. 2013, Almanya Alevi Bektaşî Kültür Enstitüsü Arşivi Köln.

Uluslararası Hacı Bektaş Veli Sempozyumu Hitit Üniversitesi Çorum, 7-9 Mayıs 2010 Hıdır TEMEL¹³

13 Araştırmacı, hidir.temel@web.de, Köln-Almanya

GÖRÜŞMELER :

Cumhurbaşkanı ve siyasi parti başkanlarından randevu talep edilerek, kabul edenlerin ziyaretlerine gidilerek rapor sunulmuştur. Adalet ve Kalkınma Partisi randevu talebimize yanıt vermediği için ziyaret edilememiştir.

- 26 Ağustos 2013, T. C. Cumhurbaşkanı Sayın Abdullah GÜL ziyaret edildi ve Rapor sunuldu.

- 29 Ağustos 2013, T. C. Kültür ve Turizm Bakanı Sayın Ömer ÇELİK ziyaret edildi ve rapor sunuldu

-14 Ağustos 2013, Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı Sayın Kemal Kılıçdaroğlu ziyaret edildi ve rapor sunuldu.

- 14 Ağustos 2013, Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Sayın Devlet Bahçeli ziyaret edildi ve rapor sunuldu.

-14 Ağustos 2013, Barış ve Demokrasi Partisi Eşbaşkanı Sayın Gülten Kışanak ziyaret edildi ve rapor sunuldu.

- 27 Ağustos 2013, HÜSEYİN GAZİ DERGAHI, Gülağ ÖZ ve Dergahın Dedesi Cemal MUTLUER ile görüşüldü.

- 27 Ağustos 2013, HACI BEKTAŞ VAKFI Genel Sekreteri Sadık ÖZSOY ve Yönetim Kurulu üyeleri ile görüşüldü.

- 28 Ağustos 2013, TÜRK-İŞ ziyaret edildi. Genel Sekreter Pevrul KAV-LAK ile görüşüldü.

- 28 Ağustos 2013, DİSK Genel Başkanı Kani BEKO ve Yönetim Kurulu üyeleri ile görüşüldü.

- 29 Ağustos 2013, HAK-İŞ Genel Başkanı Mahmut ASLAN, Genel Sekreter Osman YILDIZ ile görüşüldü.

- 29 Ağustos 2013, KESK Genel Başkanı Lami ÖZGEN ve Yönetim Kurulu üyeleri ile görüşüldü.

- 29 Ağustos 2013, Türk Tabipler Odası, Gülriz ERİŞKEN Ankara'da ziyaret edildi ve Rapor sunuldu.
- 29 Ağustos 2013 Pir Sultan Abdal Kültür Derneği Genel Başkanı Kemal BÜLBÜL ve Yönetim Kurulu üyeleri ile görüşüldü.
- 1 Eylül 2013, Karacaahmet Sultan Kültürünü Tanıtma, Dayanışma ve Türbesini Onarma Derneği Yönetim Kurulu Başkanı Muharrem ERCAN Dede ve Yönetim Kurulu Üyesi Ali Taşdoğan ile görüşüldü.
- 1 Eylül 2013, Şahkulu Sultan Külliyesi Vakfı Yönetim Kurulu Başkanı Sayın Mehmet Tural ve Yönetim kurulu Üyeleri Hüsnîye TAKMAZ, Hüseyin TAŞTEKİN ile görüşüldü.
- 4 Eylül 2013, Türkiye Barolar Birliği Genel Başkanı Sayın Prof. Dr. Metin FEYZİOĞLU ve Yönetim Kurulu üyesi Av. Hilal AKDENİZ ile görüşüldü.
- 4 Eylül 2013, Ankara Barolar Birliği Başkanı Sayın Av. Sema AKSOY ile görüşüldü.
- 5 Eylül 2013, İstanbul Süryani Ortodoks Metropolitliği Merkezi'nde Sayın Metropolit Mor Filüksinos Yusuf ÇETİN ziyaret edildi.
- 5 Eylül 2013, Alevi Dernekleri Federasyonu Genel Başkanı Sayın Selahattin Özel ile görüşüldü.
- 5 Eylül 2013, Sücaaddin Veli Ocağı Postnişini Sayın Mehmet DEMİR-TAŞ Dede ile görüşüldü.
- 1 Ekim 2013, Hacı Bektaş Veli Belediye Başkanı Sayın Ali Rıza SELMANPAKOĞLU ile görüşüldü.
- 1 Ekim 2013, Türk Musevi Cemaati Hukuk Müşaviri Sayın Ester ZONANA ziyaret edildi.
- 1 Ekim 2013, Kangal Dernekleri Federasyonu Başkanı ve Yönetim Kurulu üyeleri ile görüşüldü.

- 3 Ekim 2013, Hatay, İskenderun Alevi Kültürünü Araştırma Derneği ziyaret edildi.
- 3 Ekim 2013, Şeyh Reyhani (Hatay Alevilerin önde gelen isimlerinden) ziyaret edildi.
- 4 Ekim 2013, Hazır Ali BEYAZYILDIRIM ile görüşüldü.
- 4 Ekim 2013, Eskişehir Hacı Bektaş Veli Vakfı Başkanı İrfan ÇETİNKAYA ile görüşüldü.
- 1 Kasım 2013, Makedonya, Kanatlar Köyü'nde Cafer Baba ziyaret edildi.
- 2 Kasım 2013, Balkan Bektaşîleri Temsilcisi Baba Mondî Edmond BRAHİMAJ ziyaret edildi ve Rapor üzerinde konuşuldu.
- 3 Kasım 2013, Harabati Baba Dergahı Dervîşi Abdülmüttalip BEKİRİ ziyaret edildi ve Rapor ile ilgili görüşüldü.

Malberg 1 . 53547 Hausen (Wied)

Telefon: +49 (0) 2638 42 45

Telefon: +49 (0) 2638 94 59 60

Telefon: +49 (0) 2638 94 59 59

abk.enstitusu@gmx.net

ISBN:978-3-939372-77-6